

345

(bordo)

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LIV.
Fasciculus II.

1999-12-23

11-19;

KARSAI KRISZTINA

A kábítószer-fogyasztás büntetendősége

(Elvek, elméletek pro és kontra)

SZEGED
1998

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LIV.
Fasciculus 11.

KARSAI KRISZTINA

A kábítószer-fogyasztás büntetendősége

(Elvek, elméletek pro és kontra)

SZEGED
1998

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et
Juridicarum Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae

ELEMÉR BALOGH, LAJOS BESENYEI, LÁSZLÓ BODNÁR, OTTÓ
CZÚCZ, JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS MARTONYI,
IMRE MOLNÁR, FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY, BÉLA POKOL,
JÓZSEF RUSZOLY, LAJOS TÓTH, LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BALOGH ELEMÉR, BESENYEI LAJOS, BODNÁR LÁSZLÓ, CZÚCZ
OTTÓ, KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS, MARTONYI JÁNOS,
MOLNÁR IMRE, NAGY FERENC, PACZOLAY PÉTER, POKOL BÉLA,
RUSZOLY JÓZSEF, TÓTH LAJOS, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324–6523 Acta Univ.
ISSN 0563–0606 Acta Jur.

Bevezetés

1994. március-áprilisában nagy közéleti vihart kavart Németországban a BVerfG¹ március 8.-i döntése, amely a laikus sajtó szerint legalizálta a kábítószerként ismert kannabiszt,² de amely a büntetőjogászok, illetve a szaksajtó szerint „csupán” az említett kábítószer ún. eljárási dekriminalizációját mondta ki.

Nem véletlen egybeesés, hogy ugyanazon év augusztusában a magyar sajtóban is heves vita kezdődött Konrád György Népszabadságbeli cikke³ kapcsán, igaz, meglehetősen más társadalmi és szakmai visszhanggal. A magyar szaksajtóban azóta is gyakran felbukkan a német alkotmánybíróság ezen döntése, értelmezett jelentősége és tartalma pedig aszerint „változik”, hogy éppen melyik táborhoz tartozó szerző említi: elrettentő avagy követendő példaként.

Talán nem haszontalan próbálkozás a kannabisz-vitában külföldön és hazánkban felmerült problémaköröket és az ezekhez kapcsolódó általánosabb jellegű megfontolásokat egymás mellé fűzni és azokat ezúton bemutatni.

1. A kábítószerrel való visszaélés – általában

A kábítószerrehozatalhoz legális és illegális magatartásformák kötődnek: míg általában engedélyezett az orvosi, tudományos célra való felhasználás, addig az ilyen céllal nem rendelkező magatartások illegálisnak minősülnek. A nemzeti büntetőjogok körülbelül azonos tartalommal töltik meg a kábítószerrel visszaélés,⁴ mint büntetendő magatartás tényállását: a kábítószer előállítása, termesztése, megszerzése, birtoklása, átadása, kínálása, kereskedelme, forgalmazása, exportja, importja a legtöbb európai országban büntetendő cselekménynek minősül.⁵

A fogyasztás büntetendőségét sok büntető törvénykönyv nem tartalmazza, mégis a kábítószer fogyasztása a legtöbb országban közvetve büntetendővé válik azzal, hogy a kábítószerrel való bármilyen érintkezést büntetendővé nyilvánítanak. Hiszen a fogyasztást szükségszerűen megelőzi pl. a kábítószer birtokban tartása vagy megszerzése. Vannak olyan (európai) államok is, ahol a fogyasztás a törvény kifejezett rendelkezése alapján nem büntetendő (Spanyolország, Lengyelország), ez a megoldás kizárja a közvetett kriminalizációt. A kábítószerrel visszaélés gyűjtőfogalmába tartozó többféle elkövetési magatartást a további vizsgálat céljából célszerű két domináns csoportra osztani, a

¹ BVerfG – Bundesverfassungsgericht (német alkotmánybíróság).

² Kannabisz, a rövid megnevezése azon hatóanyag, amely a legtöbb kenderfajtában megtalálható kisebb-nagyobb mennyiségben. Ez a hatóanyag a delta-tetra-hidro-cannabinol (Δ THC), amely kábító hatása miatt hazánkban, a legtöbb európai államban és sok más országban (USA) kábítószernek minősül.

³ Kérés a Parlamenthez, Népszabadság, 1994. aug. 1.

⁴ A magyar Btk. a kábítószerrel visszaélés megnevezést használja. Ezt a kifejezést használjuk a továbbiakban az egyértelműség kedvéért minden olyan külföldön is büntetendő magatartásformára, amely a kábítószer illegális élvezetéhez kapcsolódik, de amelyek elnevezésének magyar fordítása adott esetben más lenne.

⁵ Vö. pl. Lévai, M.: A kábítószer-probléma büntetőjogi szabályozásának egyes kérdései az Európai Unió országaiiban. In: Emlékkönyv Szabó András 70. születésnapjára. Budapest, 1998. 160–171. p.

kábítószer kínálatával összefüggő cselekményekre, illetve a kábítószer keresletéhez kapcsolódó magatartásokra.

1.1 A kábítószer kínálata

A kábítószer kínálatához tartozik a kábítószer kereskedelme, forgalmazása, exportja, importja (stb.), azaz mindazok a tevékenységek, amelyek végső soron a kábítószer fogyasztóinak „anyaggal” való ellátását biztosítják. A kábítószer kereslete alatt ezzel szemben a fogyasztást, a megszerzést, a birtoklást, az átadást értjük. Jól látható, hogy ezek között vannak magatartás-formák, amelyek fizikailag a kábítószer kínálati cselekményeihez is hozzátartoznak, de ezek az elbíráláskor jogilag háttérbe szorulnak. A még nem említett termesztés, előállítás, gyártás elkövetési magatartásait a mennyiség, valamint az elkövető szándékának vizsgálatával tudjuk a fenti kategóriákba besorolni.

A kábítószer kínálatával összefüggő cselekmények büntetendősége ma már nem képezi vita tárgyát,⁶ mivel napjainkra a kábítószer-kereskedelem a szervezett bűnözés egyik legjövődomezőbb „húzóágazatává” vált. A kábítószer kereskedelmében, illegális előállításában résztvevőkkel szemben alkalmazott büntetőjogi eszközök súlyossága illeszkedik a büntetendő magatartások veszélyességéhez, a szigorú megtorlás, a súlyos büntetés (tipikusan hosszútartamú szabadságvesztés) és adott esetben a kábítószerrel visszaélésből származó jövedelem elvonása (pl. Ausztriában a közelmúltban újraszabályozták a haszon „lefölözése” elnevezésű szankciót – *Abschöpfung der Bereicherung*)⁷ tükrözi az elkövetett cselekmény társadalomra veszélyességének nagyobb fokát.

1.2. A kábítószer kereslete

A kábítószer fogyasztásának jogi-büntetőjogi megítélése viszont sokkal problematikusabb és összetettebb. Ennek egyik okaként jelölhető meg, hogy a kábítószer, avagy a bódulatot keltő szerek használata végigvonul az emberség történelmén, a kezdetektől egészen a napjainkig fogyasztottak és fogyasztanak ilyen szereket – olykor csak kiváltságos rétegek, máskor és másutt csak a szegények vagy élvezeti cikként vagy a mindennapos túlélés eszközeként vagy akár kultikus, vallási szertartásokon a túlvilágra nyíló kapuként...⁸ A drogok ugyanakkor elismert szükségleteket is kielégítenek, úgy mint fájdalomcsillapítás, nyugtatás, altatás, teljesítménynövelés, hangulatváltoztatás. A különböző kábítószerek fogyasztásának történelmi vetületét nem lehet egy sémával leírni, hiszen vidékenként (kontinensenként) más és más szereket használtak, különböző korokban különböző intenzitással. Mégis a modernkori kábítószer-fogyasztás sok helyütt ezekben a szokásokban gyökerezik vagy ezekből fejlődött ki. Nem kétséges, az ember-

⁶ Érdemes azért arra is emlékeztetni, hogy a XX. század elejéig pl. az ópiumot a brit korona engedélyével forgalmazta a Távol-Keleten a Kelet-indiai Társaság, rendkívüli bevételeket szerezve ezzel magának és közvetve az angol államnak is. Amikor pedig a legnagyobb felvevő piacnak számító Kína megpróbált ez ellen fellépni, Anglia fegyverrel is érvényt szerzett ópiumexportjának (az ópiumot Indiában állította elő az angol társaság). Az ún. ópiumháborúk történetéről részletesen ld. Bayer, I.: A kábítószer. Gondolat. 1989. Budapest.

⁷ Vö. pl. Nagy, F.: A büntetőjog legújabb nemzetközi és hazai változásairól. Magyar Jog. 1998. 2. 66. p.

⁸ A téma részletes elemzését ld. Bayer i.m.

nek (vagy azok egy jelentős hányadának) igénye van olyan élvezeti cikkekre, amelyek fogyasztása valamilyen fokú narkotizálással, bódítással jár.

Jelenleg nagyon sokféle kábítószeret ismer és használ az emberiség, de ezeknek csak egy része illegális, sok olyan drog van, amelynek fogyasztása engedélyezett, azaz büntetőjogilag sem tiltott. A legális és illegális kábítószeres fogalmi megkülönböztetése mára már polgárjogot nyert, elismerve azt a tényt, hogy a legálisan fogyasztható kábítószeres is rendelkezik (het)nek olyan káros egészségügyi hatásokkal, mint az illegálisnak minősített kábítószeres. A nikotin, koffein, alkohol, valamint bizonyos gyógyszerek tipikusan az engedélyezett – társadalom és hatalom által elfogadott narkotikumok, míg pl. a kannabisz, ópium, kokain, heroin (mondhatni a klasszikus értelemben vett kábítószeres) illegálisak, nem engedélyezettek. A hatalom eszközeivel (büntetőjoggal) való tilalmazás a dolog természetéből adódóan persze nem feltétlenül jelentette és jelenti az adott narkotikum társadalom általi teljes elutasítását – elég csak pl. az elhíresült amerikai alkoholprohibícióra gondolnunk. Ugyanilyen jelenséget tapasztalhatunk a fejlett társadalmakban bizonyos „kulturális” kábítószeresekkel kapcsolatban is: a marihuánás cigaretta vagy egyes „diszkódrog”-fajták bizonyos – nem is szűk – rétegek körében rendszeresen fogyasztott élvezeti cikké váltak.

Mindezt *Walter* úgy fogalmazza meg⁹, hogy napjainkban mindig a legújabb kábítószereseket tartják a legrosszabbnak, a „bizalmat nem élvező” („*unvertraute*”) kábítószeres különleges szimbólumok, a másságot, a „fajidegenséget” („*Artfremdes*”) szimbolizálják, ezért „kulturáridegen” jelzőt is kapnak. A veszélyességi feltételezések sokszor emiatt nem a tényleges testi-szellemi következményeken alapulnak, hanem a szociális hatásokon – amelyek elhárítására lenne egyébként más stratégia is.

Hosszú fejlődés eredménye, hogy napjainkban mi minősül engedélyezett kábítószernek és mi nem, a ma legálisnak nevezett narkotikumok nem mindig voltak azok és a jelen tiltott kábítószeresek fogyasztását sem üldözték kezdetektől fogva. Példaként említhető a porosz – nyilvános – dohányzási tilalom, amely 1848-ig érvényes volt, de épp az is, hogy a heroin 1971-ig legálisan forgalmazott és orvosok által felírt gyógyszer volt Németországban.¹⁰

A XX. század első felében kezd kialakulni egy egységes nemzetközi kábítószer-ellenőrzési rendszer, amelynek létrehozására és működésének fenntartására hozott nemzetközi egyezmények meghatározzák a tiltott kábítószeres körét. Ma az ENSZ égisze alatt 1961-ben, 1971-ben és 1988-ban elfogadott egyezményeket¹¹ kell irányadónak tekinteni azzal, hogy az egyezményekben részes államok a ratifikációtól kezdve a bennük szereplő anyagokat illegálisnak tekintik. A nemzetközi egyezményeken túlmenően persze az egyes országok további anyagokat minősíthetnek olyan kábítószernek, amelyet tilos fogyasztani, de ez már a nemzeti jogalkotó hatáskörébe tartozik.

⁹ Albrecht H.-J. és Kreuzer A. nyomán *Walter*, M.: *Jugendkriminalität, eine systematische Darstellung*. Berlin, 1995. i.m. 76.p.

¹⁰ *Albrecht*, P.-A. – *Hassemer*, W. – *Voß*, M.: *Rechtsgüterschutz durch Entkriminalisierung*. Baden-Baden, 1992. 31.p.

¹¹ Ezeket részletesebben ld. e dolgozat 2.2.1. fejezetében.

1.3. Legális kábítószer

Az ún. legális kábítószer fogyasztása büntetőjogi kérdéseket legfeljebb csak akkor vet fel, ha az adott szer hatása alatt bűncselekményt követnek el, és az elfogyasztott anyag befolyásolja a büntethetőséghez szükséges beszámítási képességet. A legális drogok esetében tehát a büntetőjog csupán végső esetben lép színre, egyébként a társadalmi szabályozórendszer más ágazatai jutnak szerephez: a kérdéses anyagok, termékek előállítás, forgalmazása szigorú (közigazgatási) jogi szabályozás tárgya, ugyanakkor komoly egészségügyi (minőség)ellenőrzés alá esnek a közvetlenül fogyasztható termékek,¹² a fogyasztásból adódó egészségügyi panaszok, károsodások kezelése pedig az egészségügyi ellátórendszer keretein belül történik.

Erdemes az alábbi táblázat gondolatébresztő adatait megvizsgálni, amelyben bizonyos legális kábítószer fogyasztását és egyéb hatásait hasonlították össze az összes illegális kábítószer hasonló adataival. Az összehasonlítás Németország statisztikai adatait mutatja (évi átlagos értékek 1991-et megelőző hosszabb időszakból),¹³ hazánkról – legjobb tudomásunk szerint – nem készült még ilyen felmérés.

	halálozás oka	függőség	kiadások
alkoholfogyasztás	40.000 fő	1,5 millió fő	37 milliárd DEM
dohányzás	70.000 fő		21 milliárd DEM
gyógyszerfogyasztás		800.000 fő	
illegális kábítószer fogyasztása	2.000 fő	100.000 fő	4 milliárd DEM

1.4. Illegális kábítószer

Az illegális kábítószer nagy csoportját szakmai körökben szokás „lágy” és „kemény” drogokra felosztani, ez a megkülönböztetés az egészségügyi hatásokon, illetve az ehhez fűzött veszélyességi fokon alapul. Vannak országok, ahol elismerik a jog szintjén is ezt a különbségtételt, pontosan meghatározva, hogy mi a „lágy” és mi a „kemény” kábítószer: így pl. Hollandiában „elfogadható kockázatokkal járó drog” és „elfogadhatatlan kockázatokkal járó drog” között különböztetnek, Finnországban létezik a „különösen veszélyes kábítószer” kategóriája, Nagy-Britanniában három veszélyességi osztályba sorolták a kábítószereket,¹⁴ míg Spanyolországban szó szerint a lágy (*droga blanda*) és a kemény kábítószer (*droga dura*) között differenciálnak. Ha tehát a kábítószerral való visszaélést különböző veszélyességű drogokra nézve követik el, a büntetőjogi reakció súlya is eltérő lehet. Hazánkban is létezik a kábítószer bizonyos csoportjainak megkülönböztetése,¹⁵ azonban ez pusztán technikai jellegű, azaz a kábítószer

¹² Az illegális kábítószer esetében éppen ezen egészségügyi kontroll hiánya miatt sokszor a szennyezett anyagok olyan tragédiát okoznak, ami elkerülhető lett volna.

¹³ Az adatok lelőhelye pl. Hassemer, W.: Entkriminalisierung im Betäubungsmittelstrafrecht. Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft 1993. 2. 204. p.

¹⁴ Vö. pl. Lévai i.m.: 162. p.

¹⁵ Ld. az ún. kábítószer-listákat.

fajtája nem befolyásolja a büntetőjogi jogkövetkezményeket. A legnagyobb kritika az egységes kábítószer-fogalommal és jogi megítéléssel szemben az, hogy nem lehet mind-egy a társadalom szempontjából, hogy valaki egy csekély kockázatot hordozó kábítószert pl. átad vagy épp a heroin intravénás használatát mutatja meg egy egyébként alkalmi fogyasztónak. A kritika elméleti igazát el lehet ismerni, de konkrét büntetőjogi rendelkezés hiányában a kábítószer fajtája általában a büntetés kiszabás során kerül értékelésre.

Az illegális kábítószerekkel való érintkezésre adott társadalmi reakció súlypontja a büntetőjog síkján helyezkedik el, azaz ennek szinte minden formája – ahogy az már említésre került – büntetendő cselekménynek minősül.

A hazai szakirodalomban is elismert a büntetőjogi beavatkozás, illetve a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos kriminálpolitika három alapvető modelljének megkülönböztetése:¹⁶ azaz a „nulla tolerancia”, a „normalizáló”, és a „kompromisszumos” modell. A „nulla tolerancia” minta (pl. USA) a büntetőjogi eszközök fokozott szerepét hangsúlyozza a kábítószer keresletének visszaszorításában, célkitűzése a drogmentes társadalom elérése. A „kompromisszumos” megoldásban (pl. Németország vagy hazánk) is meghatározó szerepe van a büntetőjognak, azonban emellett a kábítószer fogyasztói számára lehetővé teszik a különböző (megelőző vagy gyógyító) terápiás kezeléseken való részvételt. A „normalizáló” modell (pl. Hollandia) a kár- és kockázatsökkentésen (*harm reduction*) alapul, a kábítószerek fogyasztóival szemben enyhébb büntetőjogi következményeket alkalmaznak. Az első kettő modellt a fogyasztók eltérő megítélése különbözteti meg egymástól, de abban megegyeznek, hogy mindkét szabályozási modell represszív.

1.4.1. Közegészség, mint jogi tárgy

A kábítószerrel visszaélés, mint bűncselekmény, jogi tárgyaül a jogalkotók általában a közegészség védelmét jelölik meg. A közegészség fogalmához meglehetősen tág jelentést tartalmat lehet fűzni, mert a közegészségnek, mint igen fontos védendő jogi (társadalmi) értéknek, leginkább csak a határait szokta megvonni a jogalkotó – azt is csupán „ceruzával”. Hiszen a közösség egészsége, avagy az egészséges közösség (nép) ideálja még a mai modern egészségügyi viszonyok között sem lehetséges, ez inkább utópia, mint ténylegesen követhető célkitűzés.

A közegészség általában az emberi egészséghez fűződő közösségi érdeket jelenti, azt, hogy mind az egyén, mind az egész lakosság egészséges, azaz a kábítószerek káros hatásaitól mentes legyen. A magyar jogalkotó szerint például közegészséget támadják mindazok a bűncselekmények, amelyek nem egyedileg meghatározott személy ellen irányulnak, hanem általában veszélyeztetik a társadalom tagjainak egészségét. A büntetőjog szigorúan kötött rendszeréhez képest ezen lazább, gumijellegű definíció (és határozatlan tartalmának) alapulvétele a büntetendőséghez sok kritikát váltott (vált) ki a szakemberekből. Azt is látni kell persze, hogy a közegészség formulájának az alkalmazása nélkül a kábítószer fogyasztása csupán egy lenne a büntetőjog számára irreleváns önsértő cselekmények közül, a kábítószer kereskedelme pedig csupán egy részességi alakzat, amelyet ennek segítségével fejtenek ki, de amely a büntetőjog számára éppúgy

¹⁶ Ehhez lásd részletesen pl. *Lévai M.*: Engedélyezni vagy tiltani: a kábítószer-fogyasztásra vonatkozó kriminálpolitika dilemmái. *Magyar Jog*, 1996, 1. 9–18. p.

érdektelen. A közegészség védelmének eszményképe bázist teremt arra, hogy olyan cselekmények is büntetendők legyenek, amelyek önmagukban nem hordozzák más fontos jogi tárgyak sérelmét vagy veszélyeztetését, ezek pedig a tipikusan a kábítószer fogyasztási célú megszerzése, birtoklása. Az említett elkövetési magatartások büntetőjogi relevanciája két elméleti szálon futhat, egyrészt meg kell vizsgálni, hogy az *egyén* kábítószer-fogyasztása, mint egy potenciálisan káros hatásokkal járó cselekmény, mennyiben képezheti az állam gondoskodó figyelmének tárgyát (azaz hogy ezt túri-e, túrhite-e az állam?). Mivel ez a kérdés alkotmányossági kérdéseket (az egyéni szabadság, az állami beavatkozás arányossága) is felvet, a választ a dolgozat későbbi részében (3. fejezet) keressük. Másfelől viszont rendkívül fontos eldönteni, hogy az említett magatartások kifejtése esetén *mások* társadalmilag elismert joga, érdeke mégis megsérül-e avagy veszélybe kerül-e, hiszen a büntetőjogi tilalom alapját csak ez képezheti. Ehelyütt a másodikként említett kérdés vizsgálatát folytatjuk le.

Kiindulópontban meg kell határozni, hogy melyek azok a konkrét értékek és érdekek (amelyeket végső soron a közegészség formulája foglal össze), amelyek védelmét a jogalkotó a kábítószerrel visszaélés sokféle elkövetési magatartásainak büntetendővé nyilvánításával közvetlenül vagy akár közvetve el kívánja érni.

A jogalkotó azt a rizikót, ami azzal jár, hogy olyan személyek jutnak kábítószerhez, akik nem ismerik annak hatását vagy képtelenek arra, hogy megfontoltan fogyasztanak, és ezáltal kábítószer-függőség alakulhat ki náluk, a büntetőjogi üldözéssel kívánja enyhíteni. Ennek alapjául nyilván azok a kábítószeres (tipikusan ópiátok) szolgálnak, amelyek néhány ismételt fogyasztás után már függőséget alakítanak ki, ami aztán végképp nem kontrollálható. Mindemellett azért az is megállapítható, hogy a tudomány mai álláspontja szerint vannak olyan kábítószeres is, amelyek a valóban veszélyes, súlyos függőséget nem alakítják ki.¹⁷ Ha ezt is figyelembe vesszük, talán eltúlzottnak is tűnhet a jogalkotó azon igyekezete, hogy minden kábítószer esetén ugyanazt a büntetőjogi tilalmat állítsa fel.

A kábítószerhez való hozzájutás többféle módon történhet. Ha a felnőtt és a kábítószerrel ismerő fogyasztó a kábítószerrel a fekete (illegális) piacról szerzi be vagy mástól megkapja azt, a kérdés ismét eltolódik a fogyasztás büntetendőségének irányába, amivel később foglalkozunk. Ha azonban olyan személynek adják át a kábítószerrel, aki annak hatásait nem ismeri, és az átadó tisztában van cselekménye következményeivel, pontosabban azzal, hogy kábítószerrel ad ilyen személynek, a büntetőjogi tilalomnak rendkívüli a fontossága. Ugyanebbe a kategóriába sorolható, ha kiskorú személy kapja a kábítószerrel, még akkor is, ha a kiskorú előtt tökéletesen ismertek az adott szer hatásai.

A jogalkotó már a birtoklás (tartás) tényét is egyfajta veszélyhelyzetként értékeli, hiszen ez egyrészt a kábítószer átadásának az absztrakt veszélyét hordozza magában, másrészt akár azt is, hogy a kábítószerhez átadás nélkül is, a birtokló személy tudtán kívül jut a védendő személy.¹⁸ Ez pedig a büntetőjogi dogmatika szerinti ún. *absztrakt*

¹⁷ Ehhez ld. például „A kábítószer visszaéléssel kapcsolatos jogértelmezési kérdések.” Vitaanyag (Legfelsőbb Bíróság) 1994. október. 11. 2. számú melléklet.

¹⁸ Megjegyzendő, hogy amennyiben a jogalkotó a birtoklást csupán azért kriminalizálta, hogy ezen keresztül a fogyasztás büntetendőségét érje el, nem pedig a fenti veszélyforrás kiiktatásaként, akkor adott esetben a fogyasztás valamilyen szintű liberalizációja a birtoklást is kiemelné a büntetőjogi szabályozási köréből. De a külföldi és hazai szakirodalom vizsgálata is azt az eredményt adja, hogy a jogalkotó tipikusan erre a veszélyre van figyelemmel. Vö. pl. „*der Drogenbesitzer als potentieller Rechtsbrecher*” (a kábítószer birtokosa, mint potenciális jogsértő személy) *Haffke*, B.: *Drogenstrafrecht. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 107 (1995) 2. 781.p.

veszélyeztető cselekmények problematikájához vezet el. Hiszen itt a közegészség minél hatékonyabb védelme érdekében nem feltétel, hogy konkrét személyek egészsége sérüljön vagy akár kerüljön közvetlenül veszélybe.¹⁹ Absztrakt veszélyeztetési cselekménynek nevezzük egyébként azokat a tényállásokat, amelyek esetén a tényállásszerű cselekmény tipikusan (valamilyen) veszélyt idézhet elő, de a veszélyeztetés önmaga nem része a tényállásnak.²⁰ Az ilyen deliktumok a jogi tárgyak széles skáláját ölelik fel, többnyire a közösség érdekeit védik (szemben például a konkrét veszélyeztető cselekményekkel, amelyek tipikusan individuális jogi tárgyakat veszélyeztetnek). Az absztrakt veszélyeztetési cselekmények esetén az elkövető tettének veszélyességét vélelmezi a jogalkotó (még hozzá megdönthetetlenül, hiszen ellenkező tartalmú bizonyítás lehetősége jogilag nem lehetséges).²¹ Mindez *Viski*²² szerint azzal a következménnyel is jár, hogy a jogi normák megelőző hatása leromlik és éppen a kitűzött célt nem tudják betölteni, mégpedig azt, hogy mindenkinek tartózkodnia kell az olyan cselekmények kifejtésétől, amelyek általában és tipikusan veszélyesek.

A kábítószer-büntetőjogban az absztrakt veszélyeztetési tényállásokat két – elvileg – ellentétes szempont figyelembevételével kell megítélni. Egyrésztől a kábítószer-kereskedelem többirányú, súlyos következményei vonatkozásában nem lehet kérdéses az, hogy a jogalkotó miért választotta a büntetendőség alapjául a jogtárgyveszélyeztetés absztrakt fokát. A kábítószer megszerzője vagy birtoklója, aki csupán fogyasztás céljából követi el cselekményét, a jogalkotói osztályozást alapul véve súlyos jogtárgyveszélyeztetést valósít meg, amely a jogi tárgy veszélyeztetésének tényleges mértékét jóval meghaladhatja, és mint ilyen aránytalannak tűnhet.

Azt el kell ismerni, hogy a kábítószerrel visszaélés bűncselekményi körében meghatározott magatartásformák lehetővé teszik, hogy a kábítószernek minősülő anyagok más személyek kezébe kerüljenek. Ezt azonban *Albrecht*²³ szerint szükségtelen azonnal az egészség veszélyeztetésével egyenlővé tenni. Az összekötő kapocs a büntetendő magatartás és a közegészség, mint jogi tárgy között meglehetősen vékony. A közegészség védelmét szolgáló más tényállásokkal szemben (mint pl. természetkárosítás vagy a járványügyi szabályszegés) itt az áldozatok (avagy sértettek) nem teljesen kiszolgáltatottak, hiszen az egészség konkrét veszélyeztetése általában a fogyasztó közreműködésével áll be. A függőség – mint valódi egészségkárosító jelenség – pedig tipikusan nem egyetlen fogyasztástól, hanem a többszöri, megismétlődő használattól alakul ki. Ha kialakul.

1.4.2. Bűncselekmény elkövetése kábítószer hatása alatt

Ha kábítószer hatása alatt követnek el bűncselekményt, ugyancsak indokolt lehet büntetőjogi válasz adása, itt viszont a beszámítási képesség, illetve ennek vizsgálata vet fel különösen fontos kérdéseket. Itt ugyanis külön figyelmet szentelni a kábítószer-függőség, illetve az ún. kísérő bűncselekmények megítélésének. Kísérő vagy beszerzési

¹⁹ Vö. pl. *Albrecht*, P.: Kommentar zum schweizerischen Strafrecht, Sonderband Betäubungsmittelstrafrecht. Bern, 1995. 46. p.

²⁰ *Györgyi*, K.: Die Vorverlegung des Strafrechtsschutzes durch Gefährdungs- und Unternehmensdelikte. In: hasonló című könyvben Berlin – New York, 1987. 110. p.

²¹ Vö. *Györgyi* i.m. 120. p.

²² *Viski* L.: Közlekedési büntetőjog. Bp. 1974. 14. p.

²³ *Albrecht* P. i.m. 48. p.

bűncselekménynek nevezzük egyébként azokat a csekélyebb súlyú büntetőjog által fenyegetett magatartásformákat, amelyeket az illegális kábítószer megszerzése vagy a kábítószer illegális megszerzése érdekében fejtenek ki, ide tartozik pl. a recepthamisítás, a gyógyszerárbetörés, a bolti lopás, illetve a lakásbetörés. Az utóbbi kettő általában az illegális kábítószer fogyasztásának anyagi hátteréről szól.

A kábítószer-függőség fennforgásakor a kábítószer fogyasztójáról kialakult kép (olyan individuumban, aki a kábítószer hatásainak ismeretében annak fogyasztását szabadon választja) némileg módosul. Kiindulópont, hogy itt már a cselekmények középpontjában a kábítószer-fogyasztó függősége, azaz szenvedélybetegsége áll. A függőséget nem okozó kábítószeres esetében a kábítószer megszerzését adott esetben a fogyasztó individuális döntése vezérli, míg ebben az esetben a kábítószerhez hozzászokott szervezet átállított biológiai ingerei, azaz a test biológiai kényszere igényli a mindennapos fogyasztást. Itt valóban nem beszélhetünk az egyéni szabadságról, illetve a szabadon hozott döntés védendőségéről. Ez azt is jelenti, hogy a büntetőjogi üldözés alapját képező bűnösség, azaz a bűnösségen alapuló felelősség szilárd alapzata meggyengül, mivel a szenvedélybetegség „kényszerít” bűnelkövetésre. *Frech*²⁴ kimondja: „törést szenved a büntetőjogi norma tartalma és célja, hiszen a büntetés kiválasztása, tartamának meghatározása azon a bírői vélelmen alapul, hogy az adott tárgyi súlyú büntettet elkövetővel szemben az adott joghátrányt kell alkalmazni annak érdekében, hogy a büntetés célja – a társadalom védelme, speciális, generális prevenció – megvalósuljon. Amikor a bíróság a függésben levő kábítószer-fogyasztóval szemben büntetést szab ki, reméli és feltételezi, hogy attól az elkövető «megjavulása», az újabb bűncselekmény elkövetésétől való tartózkodása várható. Ugyanakkor mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a büntetőjogi szankció erre alkalmatlan, mert nem képes a szenvedélytől való megszabadításra.”

A represszív drogpolitika hívei a kábítószer-függőséget, mint biológiai jelenséget állítják a büntetőjogi beavatkozás középpontjába, mivel e nézet képviselői szerint az állam – paternalista – beavatkozásának alapját biztonsággal képezheti az, hogy az állampolgár elveszítette saját teste feletti kontrollt.²⁵ Ez az álláspont azonban árnyalatlan képet fest a fogyasztó és a szer közötti kapcsolatról,²⁶ mert figyelmen kívül hagyja a már korábban is hivatkozott tényt, hogy nem minden kábítószer alakítja ki a súlyos dependenciát, másrészt azt is, hogy statisztikai adatok támasztják alá a függőséget okozó kábítószeres „kontrollált” fogyasztásának realitását²⁷ is. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a megszokás vagy a függés lehetséges kialakulásának nem a drog biokémiai hatásai az egyedüli meghatározói, hanem szorosan ide tartozik az egyén személyisége, pszichés állapota, szociális helyzete, a drogfogyasztás társadalmi megítélése és még jó néhány, a farmakológia körén kívül eső tényező.²⁸

Ha a fogyasztás maga adott esetben a büntetőjog szabályozási köréből kikerül(ne), a kísérő bűncselekmények problematikájának megoldását csak a beszámítási képességen, mint bűnösségi elemen belül lehet megtalálni. Azaz annak ellenére, hogy

²⁴ *Frech, Á.*: Kísérlet... Magyar Jog. 1994. 12. 717. p.

²⁵ A jogirodalomból ld. pl. *Bennett W. J., Wilson. Q., Moore M. H.* A szerzőket idézi *Faggyas, K.* Érvék és ellenérvék a kábítószer-fogyasztás engedélyezéséről. Valóság 1995. 5. szám. 47. p.; illetve *Fridli, J.* – *Pelle, A.* – *Rácz, J.*: A kábítószerkérdés társadalompolitikája a rendszerváltás előtt és után. In: *Kriminológiai Közlemények*, 49. Budapest, 1994. 189. p.

²⁶ *Fridli–Pelle–Rácz*, i.m. 189. p.

²⁷ *Schneider, W.*: Kontrollierter Gebrauch illegaler Drogen als selbstregulierende Schadensbegrenzung. *Monatsschrift für Kriminologie und Gesetzgebung* 77. 1994. 178–187. p.

²⁸ *Fridli–Pelle–Rácz*, i.m. 190. p., *Walter* i.m. 73–79. p.

büntetendő cselekményt követ el, a kábítószer-függőség bebizonyítása esetén az elkövetőt nem vonják felelősségre. A kábítószer-függőség beszámítási képességet befolyásoló jellemzője természetesen ma is értékelésre kerül, de tipikusan csak felsőbb bírósági gyakorlat útmutatásai alapján.

A magyar jogalkalmazási gyakorlat szerint például a kábítószerek vagy kábító hatású anyagok ismétlődő fogyasztásának hatására esetlegesen kialakuló függőség általában nem tekinthető az elmeműködés olyan kóros állapotának, amely korlátozza az elkövetőt a cselekmény következményeinek felismerésében vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék. Ha tehát a kábítószer-függőségben szenvedő személy ezzel összefüggésben bűncselekményt követ el (pl. lopást, magánokirat-hamisítást stb.), a Btk. 24. § szakaszának a büntetőjogi felelősséget kizáró vagy korlátozó rendelkezései nem alkalmazhatók a javára. Más a helyzet, ha a kábítószer-függőség már betegség szintű személyiségzavart okoz. Az ilyen személyiségzavar korlátozhatja vagy kizárhatja az elkövető beszámítási képességét, és erre tekintettel a Btk. 24. §-ának (1), illetve (2) bekezdése alkalmazható a javára.²⁹

1.4.3. Társadalmi együttélés

A védendő társadalmi érdekek között meg kell említeni a megfelelő társadalmi együttélés kialakításához fűződő érdeket is, amely esetünkben azt jelenti, hogy a kábítószer fogyasztásának terjedését, a más személyek kábítószerral való „megfertőzését” kívánja az állam a büntetőjogi tilalommal megelőzni, illetve szankcionálni. Ez a kérdéskör az előzőekkel is szoros összefüggésben áll, hiszen ha a kábítószer terjesztése „csak” abban áll, hogy mondjuk a fogyasztó más személynek is átadja a kábítószert, akkor az 1. pont fejtegetései irányadóak lehetnek. Abban az esetben viszont, ha ún. kriminalizált átadási formát (hasznoszerzés, kábítószerre való rászoktatás) valósít meg az elkövető, a büntetőjogi beavatkozás indokoltsága nem lehet kérdéses.

1.4.4. Áldozat nélküli bűncselekmények

Ebbe a témakörbe illik az a kriminológiai (ti. viktimológiai) álláspont is, amely szerint vannak olyan bűncselekmények, amelyek elkövetése esetén az „érintett felek” egyike sem érzi magát sértettnek, ezért senkinek nem áll érdekében a rendőrséget és ezen keresztül az igazságszolgáltatás egész gépezetét bekapcsolni. Ilyen tipikus áldozat nélküli bűncselekmények a kábítószer-bűncselekmények (illetve ezek egy része). Az áldozat nélküli vagy konszenzuális bűncselekmények (*victimless crimes*) esetén arról van szó, hogy egyes különösen keresett, de hivatalosan tiltott javak vásárlása vagy tiltott szolgáltatások cseréje esetén az adott tevékenységben résztvevők azt kölcsönösen előnyösnek tartják, nem érzik magukat áldozatnak (kábitószerral visszaélés, pornográf termékek illegális forgalmazása, illetve hivatali vesztegetések, magzatelhajtás). Ilyenkor – kábítószerral visszaélés, magzatelhajtás – a tettet egyben áldozatnak is tekinthetjük, a saját maga sérelmére elkövetett bűncselekmény áldozata.³⁰

²⁹ Lásd. Legfelsőbb Bíróság 155. Büntető Kollégiumi állásfoglalása.

³⁰ Görgényi, I.: A viktimológia. In: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Szerk. Gönczöl-Korinek-Lévai. 1997. 96. p.

2. Újabb tendenciák

A kábítószer-büntetőjogok korábban említett modelljei a bevezetésüktől eltelt 1–2 évtizedben igen sok tapasztalatot hoztak magukkal.

A represszív szabályozási modellek (amelynek példája az USA „nulla-tolerancia” politikája) sok szempontból nem igazolták alkalmazásuk szükségességét, különösen nem a kábítószer fogyasztói körében. Az USA-ban például a mérleg a negatív következmények irányába tolódott el, így pl. ennek számlájára írható az elkövetők statisztikai számának ugrásszerű növekedése, a bűnözés struktúrájának az átalakulása (hiszen a kábítószer és a bűnözés szükségszerűen egymásra talált a kábítószer ellen vezetett hadjáratban), és a büntetőjogi garanciarendszer megtörése.³¹

Általánosságban elmondható,³² hogy két irányban figyelhető meg az „újabb” tendenciák térnyerése: a kábítószer kínálata tekintetében erősödik a büntetőjogi represszió, míg a kábítószer keresletét illetően inkább a liberalizáció³³ fokozódó elismerése a jellemző.

2.1. A kábítószer kínálatának megítélése

2.1.1. Represszív büntetőjog

A kábítószer kínálatának piacán egy bizonyos szintig helyénvaló a represszió fokozása, hiszen ezek a cselekmények súlyos jogsérelmet hordoznak, továbbá köztudott a szervezett bűnözéssel való szoros összefonódásuk, azonban az emberi jogoknak és a jogállami alapelveknek is megfelelő fokozatos szigorítás egy adott határon túl már nehezkeseen vagy egyáltalán nem biztosítható.

Az elmúlt években (évtizedben) az emberiség társadalmainak fejlődése sok olyan problematikus kérdést vetett fel, amelyek a „hagyományos” jogi kontrollrendszer keretein belül már nehezen válaszolhatók meg. Ilyen problémaköröknek minősülnek pl. az elektronikus világhálózat adataival való visszaélések, illetve a világhálózat felhasználása bűncselekmények elkövetésére, természetet károsító cselekmények megelőzése vagy a felelősök megtalálása, gazdasági bűnözés, szervezett bűnözés (kábitószer-bűnözés), a géntechnika ugrásszerű fejlődésével járó megoldatlan jogi-etikai problémák vagy akár az egyre növekvő gyermekbűnözés (és hasonló). Ezen jelenségek valamilyen módon megjelennek a büntetőjog szabályozási körén belül is, azonban mivel a büntetőjog mindig a normasértést követően lendül mozgásba, az ilyen bűncselekmények elkövetése esetén sokszor az az érzésünk, hogy túl késő... Ezért egyre erősödik az a jogalkotói (politikai) tendencia, amely szerint már akkor be kell avatkozni a büntetőjog eszközeivel, amikor még a kezdeti stádiumban van a bűncselekmény, azaz a megelőző büntetőjogot,

³¹ Lévai i.m. (17) 10. p.

³² Lásd pl. Farkas, Á.: Fejlődési tendenciák a büntetőjogban. Magyar Jog. 1994. 3. 186. p.

³³ Liberalizáció az összefoglaló elnevezése mindazon szakmai véleményeknek, álláspontoknak, amelyek a kábítószer fogyasztásának enyhébb büntetőjogi megítélését szorgalmazzák, akár a teljes dekriminalizáció útján, akár más jogi és gyakorlati megoldásokkal.

a bűnüldözés helyett a „bűnmegakadályozást” kell előnyben részesíteni.³⁴ Így válnak egyre több országban bevett módszerré a hagyományos, jogállami büntetőeljárás keretei szinte szétfeszítő beépített ügynökök, lehallgató készülékek alkalmazása, mert ezek segítségével ún. *preventív rizikócsökkentés* valósítható meg.

Különösen igaz ez tehát a kábítószerrel való kínálati jellegű visszaélésekre is, a hatékonyság érdekében az említett intézkedéseken kívül – ha mégis megtörténik a jogsértés – a bizonyítási teher is megfordulhat vagy épp könnyebb (vagyon)elkobzási szabályokat alkalmazhatnak. *Hassemer* megállapítja, hogy a jogalkotó olyan célt tűz maga elé a büntetőjogi represszióval, amely rendkívül kívánatos cél ugyan, de elérhetetlennek tűnik (például azért is, mert maga a fogyasztás is tipikusan büntetendő), ugyanakkor ez a cél igényli a „különleges” eszközök bevetését is. „A küzdelem így egy feneketlen hordóba esik, soha nem lesz belőle elég, egyre több újabb védekező eszköz szükséges – *more of the same*: a drogprobléma sikeres dramatizálásához már nem is kell stratégiai fantázia.”³⁵

2.1.2. Magyarországi helyzet

Érdeemes egy rövid kitérő erejéig a magyar helyzetre ebből a szempontból is egy pillantást vetni. Hazánkban is jellemző a rendkívül represszív megítélés a kábítószer kínálatával szemben, ami tükrözi a cselekmények különös veszélyességét. A Btk. 282. § (3) bekezdése szerint például kiszabható öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés is jelentős mennyiségű kábítószerrel való kereskedés (stb.) esetén. Ezt azonban a kormányzat kevésnek ítéli, ezért a legújabb Btk. módosítási törvény-javaslatában³⁶ a büntetési tételek emelését indítványozza: a fenti esetben a kiszabható büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig (!) tartó szabadságvesztés lenne. Azt is érdemes megemlíteni, hogy a büntetési tételek emelése nálunk is csupán egy a sok szigorú büntetőjogi szabály közül, éppen az említett előterjesztés vezet be (illetve finomít már korábban meglévő) „*sajátos büntetőeljárás szabályokat*”³⁷ a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés érdekében: pl. a titkos információgyűjtést – akár az ügyészség vagy a bíróság előzetes engedélye nélkül is, különösen súlyos esetben – vagy a fedett nyomozó jogintézményét (stb.).

2.1.3. Összegzés

Az imént kifejtettek nem vonják kétségbe a büntetőjogi fellépés szükségességét; a világméretű szervezett bűnözést, illetve a bűnözés egyéb új jelenségeit nem szabad félvállról venni. Az erre adott társadalmi válasz valóban a büntetőjog keretein belülről kell, hogy érkezzen. A mondanivalónk lényege itt csupán annak a ténynek a megállapítása, hogy az említett jelenségek büntetőjogi üldözése és az ehhez felhasznált eszközök alkalmazása „szükségszerűen” sértik a bűnüldözés jogállami garanciáit, vagy legalábbis

³⁴ Vö. pl. *Gropp, W.*: Strafrecht, Allgemeiner Teil. Berlin, Heidelberg, 1998. 26.p. Rn. 81–85., *Albrecht, P.–A.*: Das Strafrecht im Zugriff populistischer Politik. Strafverteidiger. 1994, 5. 265–273. p.

³⁵ *Hassemer* i.m. (14) 206. p.

³⁶ 34.384/1998. I. M. sz. Előterjesztés a Kormány részére a büntető jogszabályok módosításáról.

³⁷ Az Előterjesztés alapjául szolgáló kormányhatározat (1998. július 9.) szóhasználat.

azok „eróziójához”³⁸ vezet. Ez igaz az anyagi jogi és az eljárásjogi törvényhozásra egyaránt. Részletes elemzés nélkül megemlíthető példaként az anyagi jog területén a kriminalizáció határainak kiterjesztése, a gazdasági bűncselekmények körében érvényesülő határozatlanabb tényállások törvénybe iktatása. Vagy éppen a hatékonysági, célszerűségi szempontok miatt egyre nagyobb szerepet kapnak a bűnüldözésben a különböző titkos információs eszközök, amelyek esetében nem lehet nem észrevenni, hogy így az állami szervek (bűnüldöző hatóságok) az állampolgárok magánéletébe férkőzhetnek. „Jelszó a szabadság” – mondja *Werle*.³⁹ De szerinte a büntetőeljárás ezentúl nem a magánszemélyek szabadságának biztosítását szolgálja, hanem a bűnüldöző szervek szabadságát.

A nemzeti jogalkotók a hatékonyság emelése érdekében vállalják ezt az áldozatot, még akkor is, ha meglehetősen kétséges, hogy a büntetőjog – jelenlegi, még klasszikus formájában és elveivel – alkalmas-e a problémák megoldására. „A büntetőjog ma, mint *politikai látszatfegyver* virágzik”,⁴⁰ de klasszikus elvei, tételei a fenti folyamatok tükrében relatívvá válhatnak.

2.2. A kábítószer keresletének megítélése

A kábítószer elleni küzdelemben általánosságban is a represszió dominál, de a kábítószer fogyasztóinak megítélésében ez a szemlélet már nem érvényesül. Fordulatról azonban nem beszélhetünk, hiszen a nemzetközi közvélemény, illetőleg a szakemberek álláspontja csak annyiban egységes, hogy a kábítószer fogyasztóit differenciált elbírálás illeti (az egyéb „kábitószer-bűnözőkkel” szemben), de ennek elfogadott (esetleg általános) módja igencsak vitatott.

2.2.1. Nemzetközi egyezmények

Jelenleg a nemzetközi egyezményekben is elismert alapelv az, hogy ha „kábitószereket visszaélészerűen használó személyek követik el az Egyezményben meghatározott jogsértéseket, a Szerződő Feleknek módjukban áll ahelyett, hogy elítélnék őket, vagy ellenük büntető jogkövetkezményt alkalmaznának, az elítélés, illetve a büntető jogkövetkezmény kiegészítéseképpen ezeket a személyeket kezelésnek, nevelésnek, utógondozásnak, valamint a társadalomhoz újbóli alkalmazkodásnak és újbóli beilleszkedésnek alávetni”.⁴¹

A nemzetközi (és hazai) szakirodalomban megjelenik azonban az az álláspont is, hogy a jelenleg hatályos nemzetközi egyezmények nem teszik lehetővé a kábítószer fogyasztásának (ti. saját használat céljára történő megszerzésének vagy birtoklásának) liberalizációját, különösen nem egy törvényben meghatározott büntetlenséget.

³⁸ Általában ld. ehhez: *Albrecht*, P.-A.: Erosionen des rechtsstaatlichen Strafrechts. Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung 1993. 2. 163–182. p.; *Nagy*, F.: Új fejlődési irányok, avagy a tradicionális jogállami büntetőjog eróziója. Magyar Jog. 1997. 6. 333–337. p.

³⁹ *Werle*, G.: Aufbau oder Abbau des Rechtsstaats? Juristische Zeitung 1991. 796. p.

⁴⁰ *Albrecht* P.-A. i.m. (35) 265. p.

⁴¹ 1961-es Egységes Kábítószer Egyezmény (New York) 36. cikk. 1. b) pontja. Magyarul: 1965. évi 4. tvr., valamint a módosításról és kiegészítésről Genfben, 1972. március 25.-én kelt jegyzőkönyv, 1988. évi 17. tvr.

Az 1961., illetve az 1988. évi ENSZ-egyezmények témánkhoz kapcsolódó szövegrészeit ugyanis kétféleképpen lehet értelmezni. Az 1961. évi egyezmény 36. cikke alapján, amely a „Büntető rendelkezések” címet viseli, minden kábítószerrel kapcsolatos „érintkezési” formát – amely az egyezménnyel ellentétben lehet – büntetni kell. Az egyezmény külön kiemeli azokat az elkövetési magatartásokat, amelyek esetén a büntetőjogi fenyegetés indokolt lehet, de ezek között a fogyasztás vagy a fogyasztási célú birtoklás nem szerepel. A büntetendőség igénye azonban – az egyik értelmezés szerint – azon alapul, hogy az egyezmények szövegéből nem derül ki pontosan, hogy adott esetben a kábítószer fogyasztóit enyhébben vagy egyáltalán nem kellene büntetni. Ebből azt a következtetést vonják le, hogy az egyezmény a büntetéssel fenyegetést bármilyen célzatú elkövetés esetén kívánatosnak tartaná – tehát a fogyasztási célú magatartásformák sem minősülhetnek kivételnek. Az 1988. évi bécsi egyezmény ezt a „hiányosságot” kiküszöböli, mivel a 3. cikk (2) bekezdésében a „szükséges intézkedések” megtételét szorgalmazza a birtoklás, vásárlás, termesztés – még ha személyes használatra irányul is – bűncselekményé (illetve büntetendő cselekményé⁴²) nyilvánításához.

Az egyértelműbb fogalmazás ellenére is el kell gondolkozni azon, hogy vajon ezen nemzetközi egyezmények által megfogalmazott magatartásokat közvetlen módon kell-e a nemzeti büntetőjogba áttemelni. Ezért veti fel *Ambos*,⁴³ hogy a nemzetközi egyezmények még így is (ld. 1988. évi bécsi egyezmény) túlságosan határozatlan tartalmú „tényállásokat” tartalmaznak ahhoz, hogy azokat közvetlenül be lehessen emelni a belső jogba (*self-executing*). Ez azt is jelenti, hogy a nemzeti jogalkotónak mindig rendelkezésére áll egy jelentős mérlegelési és jogalkotási „játéktér” az említett intézkedések meghozatalára. Ugyancsak lényeges körülmény, hogy az egyezménynek megfelelő intézkedéseket az egyezményben részes államok saját jogrendjük, alkotmányos értékrend-szerűk megtartásával hozzák meg.

Éppen ezért nem jogos pl. a holland megoldással szemben felhozott vád sem, mert a Hollandia által követett szabályozási módszer az ország alkotmányos rendjével összhangban van. Érdemes megemlíteni azt is, hogy Németország csak egy záradék benyújtásával fogadta el az 1988. évi ENSZ egyezményt, melyben kifejti, hogy jogrendje az említett cikkel kapcsolatban változás alatt áll – a németországi (főként kannabisz-) liberalizációt szorgalmazók ennek nagy jelentőséget tulajdonítanak, mivel véleményük szerint ezzel az állami vezetés szintjét is elérte a dekriminalizációs folyamat szele...⁴⁴

A differenciált megítélés elvi alapját tehát a fenti eszme adja, az egyes nemzeti büntetőjogok erre támaszkodó konkrét megoldási módszerei viszont különbözők lehetnek. Az alábbiakban kifejtjük azokat a jogi, általában jogalkotói technikákat,⁴⁵ amelyek a gyakorlatban kivétel nélkül alkalmasak lehetnek a fenti cél elérésére, és amelyek az európai országokban is többnyire alkalmazásra is kerültek.

⁴² Angol eredetiben: „*criminal offence*”, francia eredetiben: „*infraction pénale*”.

⁴³ *Ambos*, K.: „Recht auf Rausch”? *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*. 1995. 1. 51. p.

⁴⁴ *Keller*, A.: Verhindern völkerrechtliche Verträge eine liberale Drogenpolitik? *Strafverteidiger* 1996. 1. 58. p.

⁴⁵ Ezeket szokás – helytelenül – összefoglalóan dekriminalizációnak nevezni.

2.2.2. Dekriminalizáció – depönalizáció

Más tartalmat kapcsolnak a dekriminalizáció fogalmához a kriminológusok, akik ezt gyűjtőfogalomként használják, és általában a büntetőjogi beavatkozás – mint a bűnözés kihívására adott hagyományos társadalmi válasz – hatókörének szűkítését vagy akár teljes elvetését értik alatta, míg a büntetőjogászok – *Pusztai*⁴⁶ megfogalmazásában – „nem kételkednek a jogi megoldás helyességében, de a büntetőjog alkalmazása hatékonyságának komoly akadályát vélik felfedezni a büntetőjogi szociális kontroll intézményrendszerének (bűnüldözés, büntetés-végrehajtás) túlterheltségében.” Nem tekinthető valamiféle engedménynek, vagy a büntetőjog meghátrálásának, ha bizonyos magatartások esetében a korábbi társadalmi megítélés megváltozik és ez adott esetben a büntetőjog síkján is megjelenik. Hiszen a bűncselekmények nem örök kategóriák, nem eleve adottak, és nem függetlenek kortól és helytől, így a *dekriminalizáció* egy folyamat eredménye: a fejlődés (társadalmi változás) meghatározott szintjén a szóban forgó magatartás korábbi minősítésének megváltoztatása.⁴⁷ A dekriminalizáció tehát a büntetőjog (kábitószere büntetőjog) szempontjából annyit jelent, hogy a büntetőjog hatóköréből kikerül az olyan magatartás, amely esetében a társadalom védelme garantálható egyéb, kevésbé súlyos felelősségi formák bevezetésével vagy akár azok mellőzésével is. Ilyen esetben tehát a kérdéses magatartás, ti. a fogyasztás nem minősülne – közvetve sem – bűncselekménynek.

Meg kell említeni azonban még egy kategóriát is, amely szorosan kapcsolódik a dekriminalizációhoz, de amelyet sokszor – helytelenül – a dekriminalizáció szinonimájaként használnak, ez pedig a *depönalizáció*. A bűncselekménynek minősítés melletti enyhébb, vagy nem büntetőjogi szankciók kiszabásának törvényi lehetősége nem a dekriminalizáció, hanem a depönalizáció fogalmi körébe tartozik.⁴⁸ Érdemes megemlíteni a depönalizáció rendszerezésének egyik tetszetős megoldását, amelyet *Kerchove*⁴⁹ alkotott meg, szerinte ugyanis megkülönböztethetjük a szankció alkalmazását szűkítő vagy megszüntető de jure, illetőleg a jogi kereteket érintetlenül hagyó de facto depönalizáció alaptípusokat.

A *de jure* depönalizálás egyik esete *Kerchove* szerint, a bírói vagy jogtudományi depönalizáció, amely egyrészt a joghézagok jogalkalmazó általi „feltöltését”, másrészt az ehhez támpontot adni képes jogtudományi magyarázatokat jelenti. Ez utóbbi olyan országokban jut igazán szerephez, ahol a fontos törvényekhez írt kommentároknak – amelyeket általában kiemelkedő elméleti jogászok írnak – nagy tekintélyük van (pl. Németország). A jogalkalmazói – tipikusan a felsőbb bíróságok – törvényértelmezés alapvetően de facto depönalizációt sugallna, azonban mivel a felsőbb bírósági döntések sok államban kötelező (vagy quasi kötelező) erejűek, ezért kijelenthető, hogy amennyiben ilyen értelmű rendelkezést tartalmaznak, de jure depönalizációt hordoznak. További de jure depönalizációt valósíthat meg az ügyészi diszkrecionális jogkör alkalmazása,⁵⁰ (adott esetben a vádemelés feltételes mellőzése), valamint általában a törvényben írt eljárás előfeltételek hiánya, amely a konkrét ügyben depönalizál (pl. magánindítvány).

⁴⁶ *Pusztai*, L.: Elterelés a büntető útról. In.: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. XXVIII. BM-Kiadó. Bp. 1991. 10. p.

⁴⁷ *Pusztai* i.m. 10. p.

⁴⁸ *Reuter*, L.: Depönalisierung im Strafrecht... Idézi *Pusztai* i.m. 11. p.

⁴⁹ *Kerchove*, M.: Reflexions analytiques su les concepts... Idézi *Pusztai* i.m. 9. p.

⁵⁰ Ezzel kapcsolatban ld. 2.4.

*Király*⁵¹ kiegészíti – helyesen – ezt a felsorolást a de jure depónalizáció alapese-tével, amikor maga a jogalkotó a törvény meghozatala (vagy tipikusan a törvény későbbi módosítása) során eldönti, hogy mit nyilvánít bűncselekménnyé és mit nem. Ez tartalmilag megegyezik a dekriminalizáció fogalmával. A jogalkotó a fentiekben említett dekriminalizációt, illetve a de jure depónalizáció alapesetét a következő jogi technikákkal valósíthatja meg:⁵² a) legalizálás, amely lehet teljes (feltétlen) vagy feltételes, az előbbinél a büntetőjogi tilalom eltörlésével cselekmény jogilag irrelevánssá válik, az utóbbinál pedig a társadalmi megítélés változását tükröző új szabályozás a korábbi teljes körűen tilalmazott magatartást megszorításokkal engedélyezi, b) egészségügyi problémaként való kezelés, c) közigazgatási útra terelés, amikor a cselekmény büntetőjogi megítélés helyett szabálysértési alá kerül.

Kerchove szerint *de facto* depónalizál viszont a rendőrség, amikor meg sem indítja az eljárást a bűncselekményről való tudomásszerzés ellenére, illetve a sértett, amikor nem tesz feljelentést. *Pusztai* a de facto depónalizáció esetei közé sorolja a diverziót is, amit a hagyományos büntetőjogi út alternatívájának is neveznek. A diverzió mindenekelőtt a fiatalok büntetőeljárásában és a drogbüntetőjogban érvényesül. *Nagy*⁵³ szerint azonban a diverzió koncepciója a büntetőjog tradicionális felfogása és értelmezése számára jelentős nehézségeket okoz, mivel a diverziós elintézés azt jelenti, a büntethető és elvileg is büntetendő magatartást a büntetőjog nem bünteti, hiszen a büntethetőséget a diverzió célzottan érintetlenül kívánja hagyni.

A fenti összefoglaló fejtegetések nyomán kijelenthető, hogy a kábítószer-fogyasztás büntetőjogi megítélésével kapcsolatban egyre inkább tért hódít az a nézet, hogy a dekriminalizáció vagy a de jure depónalizáció alapesetének alkalmazása lenne az egyetlen olyan jogi megoldás, amellyel az egyébként felmerülő alkotmányossági, jogállami problémák megnyugtatóan megoldásra találnának: a jogtudományi, vagy bírói depónalizáció adott esetben sértheti az anyagi jogi legalitás elvét,⁵⁴ az opportunitás alkalmazása pedig esetlegesen az eljárás alá vont személyt méltánytalanul súlyos helyzetbe hozza.⁵⁵

Más kérdés persze, hogy az ilyen jellegű jogalkotói döntés meghozatalához (különösen ami dekriminalizációt illeti) széles társadalmi egyetértés is szükséges. Az európai országok közül Spanyolország, Olaszország és Lengyelország választotta ezt az utat. A bírói vagy jogtudományi depónalizációra kiváló példa a német alkotmánybíróság már említett határozata is.⁵⁶ Az ügyészi diszkrecionális jogkör alkalmazása viszont az opportunitás elvének erősödésével jár, ami a kábítószer-büntetőjog területén egyébként is egyre nagyobb szerepet kap.

2.2.3. Opportunitás – legalitás

A nemzeti kábítószer-büntetőjogok fejlődése az utóbbi évtizedekben újabb kereket szolgáltatott és szolgált az opportunitás kontra legalitás nem újkeletű vitájának is.

⁵¹ *Király*, T.: A legalitás a büntetőeljárásban. Jogtudományi Közlöny. 1986. 202. p.

⁵² *Pusztai* i.m. 14. p.

⁵³ *Nagy* i.m. (39) 333. p.

⁵⁴ Vö. pl. *Nagy*, F.: A nullum crimen / nulla poena sine lege alapelvről. Magyar Jog. 1995. 5. 257–270. p.

⁵⁵ Az ezzel kapcsolatos fejtegetéseket ld. ebben a dolgozatban 2.4. alatt.

⁵⁶ A határozat kétirányú elemzését ld. ebben a dolgozatban 4.2. alatt.

Az említett kérdés vizsgálata is a fogyasztók büntetőjogi megítélése kapcsán merül fel, mivel általános – nemzetközileg elismert – kötelezettséggé vált,⁵⁷ hogy a kábítószer fogyasztóit a büntetőjogi szabályozás szintjén is megkülönböztessék a kábítószer-szintért más szereplőtől (előállító, kereskedő). A kérdés csupán az, hogy a kezelések, rehabilitációs programok igénybevétele az egyébként bűncselekményt elkövetett fogyasztó számára mit jelent: a büntetőeljárás ideiglenes felfüggesztését vagy akár a büntetendőség teljes megszűnését...

A legalitás elve kimondja, hogy ha egyszer a jogalkotó valamely cselekményt büntetni rendelt, úgy a jogalkalmazó szervek e cselekmény gyanúja esetén kötelesek bűnüldözési monopóliumokkal élni, hogy ily módon a törvényhozó akarata teljesüljön. A büntető eljárás lefolytatásának kötelezettsége, kizárja azt, hogy a bűnüldöző hatóságok saját érdekeik vagy egyéb jogon kívüli tényezőktől tegyék függővé azt, éljenek-e hatalmukkal, vagy sem.⁵⁸ A legalitás tételét szoros összefüggésben szokás kezelni az ún. abszolút büntetési elméletekkel, mivel a jogrend helyreállításának központi értéke feltételezi a bírósági büntetés kiszabását, ez utóbbi pedig a minden esetre kiterjedő vádemelést.

Ezzel szemben a relatív büntetési teóriák nem állnak szükségszerű kapcsolatban az oportunitás elvével. Az is kimondható, hogy a bírósági út elkerülése önmagában még nem biztosítja az elkövetővel szembeni enyhébb, emberibb bánásmódot.⁵⁹ A legalitás elve ugyanis csupán abban az esetben írja elő a vádemelési kötelezettséget, ha az ügyész álláspontja szerint a tényállás kellően felderített, ha az ügy „érett” a bírósági eljárásra. Ám az, hogy a cselekmény milyen mértékben tekinthető bizonyítottnak, az a bűnüldöző hatóság megítélésétől függ.⁶⁰

Ennél a pontnál szinte elkerülhetetlenül fennáll a „mérlegelési játéktér”, amely abban mutatkozik meg, hogy a bűnüldöző szervek kénytelenek maguk eldönteni, hogy melyek azok a bűncselekményfajták, amelyek különös intenzitással üldözendők és melyek azok a jogsértések, amelyek felett „szemet lehet hunyni”. *Bárd*⁶¹ szerint igazságtalan volna hibáztatni őket ezért, hisz a törvényhozó teljesíthetetlen feladatot írt elő számukra – ugyanakkor pedig elhárította magától a felelősséget a prioritások meghatározásáért, hiszen a legalitás deklarálásával a jogalkotó lemond arról, hogy a ténylegesen létező, sőt elkerülhetetlen diszkreció határait maga vonja meg.

Az oportunitás elve azt a (tipikusan) törvény által megteremtett lehetőséget hordozza magában, hogy az ügyészség bizonyos feltételek⁶² megléte esetén az eljárást „ne engedje” tovább pl.: megszüntetés, felfüggesztés, vádemelés elhalasztása vagy akár mellőzése (stb.).

Ha a vádemelés került az adott jogrendszerben az ügyész diszkrecionális jogkörébe, ez nem jelenti azt, hogy a nyomozástól is el kellene tekinteni, mivel még a vádemelés lehetősége fennáll, azt meg kell alapozni.

⁵⁷ 1961. március 30. New York, Egységes Kábítószer Egyezmény, 1971. február 21. Bécs, egyezmény a pszichotróp anyagokról.

⁵⁸ *Bárd*, K.: A büntető hatalom megosztásának buktatói. Budapest, 1987., 69. p.

⁵⁹ *Bárd*, i.m. 60. p.

⁶⁰ *Bárd*, i.m. 61. p.

⁶¹ *Bárd*, i.m. 83. p.

⁶² Ezek a feltételek szerepelhetnek törvényben, de sokszor épp az elérni kívánt büntetőpolitikai célhoz való alkalmazkodás érdekében alacsonyabb szintű jogforrás tartalmazza ezeket. Például Hollandiában az igazságügy-minisztérium adja ki a kábítószerral való visszaélés üldözésére vonatkozó irányelveket. Ld. később is.

A mai modern büntetőjogokban különböző súlyozással ugyan, de egyaránt érvényesülnek az abszolút és a relatív büntetési teóriák értékei. Éppen a „relatív büntetési elmélet megjelenésével és ennek tételesjogi integrálásával elegendővé vált, hogy az elkövetőt a fenyegetettség állapotába helyezték és megengedték, hogy ténylegesen büntetés nélkül maradjon. A legalitás ezután immár nem értelmezhető úgy, hogy a bűncselekményt büntetésnek kell követnie és a felelősségre vonás már nem egyértelmű azzal, hogy a bűntényt megbüntetik”.⁶³

A relatív büntetési elmélet és az ebből adódó tételesjogi megoldások, intézmények a célszerűséget jogi kategóriává emelik és ezzel a jog tisztaságának, integritásának megóvása többé nem lehet érv az opportunus megfontolásokkal szemben.⁶⁴ Fontos látni azonban azt is, hogy amikor az állam, mint *dominus litis* felhatalmazza az ügyészt a vádemelés opportunitásának mérlegelésére és a vádemelés mellőzésére, felségjogát gyakorolja, mint amikor eljárási vagy végrehajtási kegyelemben részesíti az elkövetőt. Ezekben az esetekben kétségkívül a bírói hatalmat korlátozzák: függetlenül a bírói vizsgálat várható eredményétől, a büntetőügyet igazgatási úton intézik el.⁶⁵

Az opportunitás elve jelentős szerepet kaphat a kábítószer-büntetőjogokban, még olyan országokban is, ahol egyébként a legalitás elvén alapszik a büntető igazságszolgáltatás. Ha az anyagi büntetőjog nem teszi lehetővé a kábítószer fogyasztóinak differenciált megítélését (ld. dekriminalizáció vagy depönalizáció), azaz a kábítószerrel visszaélés fogyasztóként (és/vagy szenvedélybetegként) való elkövetése önmagában még büntetendő cselekménynek minősül, a bűnüldöző szerveknek (tipikusan az ügyészségnek) biztosított diszkrecionális jogkör alkalmas lehet arra, hogy a kábítószer fogyasztóit sok esetben kiemeljék a büntetőeljárásból, teret és elegendő motivációs bázist teremtve a különböző diverziós, a szenvedélybetegség kezelését célzó programoknak.

A diverziós programok támogatói viszont a bűnözésre adott válasz „puhább”, kevésbé stigmatizáló, a büntett háttérben húzódó konfliktus átélésére és feloldására a büntető igazságszolgáltatásnál fogékonyabb, illetve alkalmasabb modelljében keresik a megoldást a bűnöző karrier kialakulásának megfékezésére és általában a kriminalitással járó szenvedések enyhítésére.⁶⁶

Az opportunitás elvének alkalmazására példaként szokás említeni Hollandiát, ahol formailag büntetendő cselekmény (kihágás) a kábítószer birtoklása is, de ha a csekély mennyiséget saját fogyasztás céljából birtokolta az elkövető, az ügyészség nem él az állam büntető igényével. Az ügyészség azonban nem önkényesen alkalmazza diszkrecionális jogkörét; az igazságügy-minisztérium által kibocsátott irányelvekben meghatározott – általános – prioritásokkal körülbástyázott konkrét döntéshozatalról van szó. Kicsi a prioritása például a „lágymű” drogokkal történő kiskereskedelemnek vagy a csekély mennyiség birtoklásának, ez utóbbi helyezkedik el pl. az ún. „prioritási rangsor” legalján. Ennek csúcán pedig pl. a csempészet, a nagybani előállítás vagy a kemény drogok (bármilyen mérvű) kereskedelme.

Érdekes azonban egy pillantást vetni Ausztria kábítószer-büntetőjogára is, hiszen az 1951. évi Kábítószer-törvény⁶⁷ 17. § (2) bekezdése kimondja, hogy ha a csekélyebb súlyú kábítószer-bűncselekményt csekély mennyiségre követte el az elkövető, az ügyész

⁶³ Király, i.m. 205. p.

⁶⁴ Bárd, i.m. 96. p.

⁶⁵ Glaser, J.: Replik wider Freiherrn von Gross. Idézi Bárd, i.m. 545. p.

⁶⁶ Bárd, i.m. 106. p.

⁶⁷ Suchtgiftgesetz = SGG. Legutóbbi lényegi módosítás 1985-ből származik.

a vádemelést 2 évre ideiglenesen elhalaszthatja, ha ez az elítélésnél jobb megoldásnak tűnik, különösen ha így az elkövetőt más, a kábítószer-törvény által büntetni rendelt cselekménytől vissza lehet tartani. Itt az ügyész diszkrecionális jogköre gyakorlásánál figyelembe veheti az elkövető azon szándékát, hogy akar-e orvosi kezelésben vagy más szociális (segítő) szolgáltatásban részesülni.⁶⁸

2.2.4. Magyarország helyzet

Magyarországon is közvetett úton került kriminalizálásra a kábítószer fogyasztása, a birtoklás, megszerzés és más, fogyasztáshoz közel álló elkövetési magatartások büntetendővé nyilvánításával. Ugyanakkor hazánkban is érvényesül a fogyasztók differenciált megítélése, mivel a magyar Btk. jogi lehetőséget teremt arra, hogy bizonyos törvényi feltételek megléte esetén a kábítószer fogyasztójának, illetve a kábítószer-függőségben szenvedő elkövetőnek a büntethetősége megszűnjön, ha törvénynek megfelelő gyógyító kezelésben vesz részt (282/A. §). Ugyancsak fontos megemlíteni az új büntetőeljárás törvény (1998. évi XIX. törvény⁶⁹) egyik jogintézményét, a vádemelés elhalasztását, amely eddig csak a fiatalkorúak büntetőjogában érvényesült, de most a felnőttek esetében is alkalmazható: az ügyész a kábítószer-fogyasztó gyanúsítottal szemben egy évre elhalaszthatja a vádemelést a törvényben meghatározott feltételek megléte esetén [222. § (2)].

2.2.5. Összegzés

Megállapítható, hogy az oportunitás elve és érvényesülése egyáltalán csak akkor kerül szóba, ha a kiindulópontban nincs anyagi jogi dekriminalizáció (vagy depónalizáció). Ha azonban alapvetően büntetendő a fogyasztás vagy a birtoklás, de az uralkodó drogpolitikai irányzat ezen cselekmények elkövetőinek – különböző feltételektől függő – büntetlenségét biztosít az marad a kérdés, hogy milyen út vezet ehhez.

*Killias és Grapendaal*⁷⁰ úgy teszik fel a kérdést, hogy megnyugtatóbb megoldásnak tekinthető-e, ha minden ismertté vált bűncselekményt kivétel nélkül üldözni kell, amikor az azonban azzal a gyakorlati ténnyel jár együtt, hogy a valóság a bűnüldözést (igazságszolgáltatást) arra kényszeríti, hogy szemet hunyjon a bűncselekmény nagy csoportja felett csupán azért, hogy nehogy elmerüljön az elbírálandó cselekmények áradatában. Vagy felismerve azt a tényt, hogy a bűnüldözési tevékenység szükségszerűen, a természetéből adódóan szelektív, megéri-e ezt a „látens” szelektációt előre meghatározott irányelvekkel és bűnüldözési prioritásokkal tudatos formába terelni, még akkor is, ha ez a legalitás szigorú elvének fellazítását jelentené?

A választ nehéz megadni, hiszen a klasszikus büntetőjogi iskola hívei, illetve a büntetőjogi neoklasszisták a legalitást veszik kiindulópontként vagy ha úgy tetszik, főszabályként. Szerintük az igazságszolgáltatás és a büntetés generálpreventív feladatának

⁶⁸ Meg kell említeni azt is, hogy a 17. § (1) bekezdése a kétéves vádemelés-elhalasztás kötelezettségét rója az ügyészre, ha az elkövető a csekély mennyiségű kábítószer saját használatra szerezte meg vagy birtokolta.

⁶⁹ 1998. március 10.-én fogadták el, hatálybalépése 2000. január 1.

⁷⁰ *Killias, M. – Grapendaal, M.*: Entkriminalisierung des Drogenkonsums oder Einschränkung der Strafverfolgungspflicht? Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 1997, 1. 105. p.

tesz eleget azzal is, hogy nyilvánosan tudatja a kriminális cselekmény morális elvetendőségét és így módon demonstrálja az uralkodó szociáletikai normákat.⁷¹

A másodikként említett megoldás, azaz a legalitás alól tett kivételek a vádemelés mellőzésének elismerése mögött viszont az az elképzelés húzódik meg, hogy gyakorta jobb eredménnyel kecsegtet, ha a büntetőtörvényekben elképzelt tipikus, átlagos esetekre kilátásba helyezett és a bíróság által alkalmazandó szankció helyett másfajta reakció követi a jogsértést, vagy ha a bűncselekmény akár válasz nélkül marad.

3. Alkotmányos szintű elvek

A kábítószer-fogyasztás közvetlen vagy akár közvetett büntetendőségéről folytatott diskurzusban vissza-visszatér az alkotmányosság kérdése, azaz hogy mennyiben egyeztethető össze a tilalom az adott ország alkotmányával, illetve bizonyos alkotmányi rendelkezésekkel és elismert alapelvekkel.

Ha a nyugat-európai (és észak-amerikai) kultúrkört tekintjük kiindulópontnak, a polgári demokratikus alkotmányok többé-kevésbé egységes értékeket tartalmaznak, legalábbis ami az ember és hatalom, illetve ember és embertársa viszonyát illeti.⁷² Ezek az alkotmányok olyan ember-képre épülnek, amely szerint az ember autonóm, de ugyanakkor önkontroll is jellemzi. Mindezen belső emberi értékek az alkotmányok értékrendszerében kiegészülnek az emberi jogok katalógusával, hiszen az emberi jogok érvényesülése megteremti azt a közeget, amelyben az ember ember maradhat.

3.1. Általános személyiségi jog

A kábítószer-fogyasztás büntetendőségének alkotmányossági küzdőterén egyik gócpont az, hogy vajon a kábítószer választása és az ezzel járó kábulat előidézése mennyiben értékelhető az ember alapvető jogaként, avagy valamely alapjog védelmi köre kiterjed-e erre a magatartásra. A kérdésekre adott válaszok – bármi legyen is az eredmény – minden esetben az általános személyiségi jogból vagy ennek valamely megfogalmazásából indulnak ki.

A német jogélet szolgáltatta erre a vitára és ennek egyfajta feloldására egy kiváló példát, amelynek – rövid – ismertetése igen tanulságos témánk szempontjából.

A német alkotmánybíróság elé 1994-ben bírósági beadvány érkezett, amelyben egy fellebbviteli bíróság a német Kábítószer-törvény⁷³ bizonyos tiltó rendelkezéseinek alkotmányosságát vonta kétségbe és erre nézve kérte az alkotmánybíróság véleményét. Az alapügy során az elkövetőt első fokon két hónapra ítélték hasis szándékos átadása miatt, majd mivel a lübecki *Landgericht*⁷⁴ Büntető Tanácsa arra az álláspontra helyezkedett, hogy a BtMG idevágó rendelkezéseit nem lehet az alkotmánnyal összhangban értelmezni, az eljárást felfüggesztette és alkotmányossági vizsgálatot kezdeményezett a német alkotmánybíróságnál. A legfőbb alkotmányossági fórum előtt nem ez volt az

⁷¹ Bárd, i. m. 108. p.

⁷² Vö. pl. Alkotmánytan. Szerk.: Kukorelli István. Osiris-Századvég. Budapest, 1997. 135–141. p.

⁷³ BtMG = Betäubungsmittelgesetz (1981. 07. 28.-i Kábítószer-törvény).

⁷⁴ Landgericht – tartományi bíróság.

egyetlen ilyen témájú beadvány, és mivel ezek többsége tartalmilag egyébként is a lübecki bíróság benyújtott anyagára hivatkozott, a bíróság ezeket együttesen bírálta el.

A lübecki tartományi bíróság részletes indoklást⁷⁵ fűzött beadványához, amelyben többek között azt az álláspontot képviseli, hogy az emberi önrendelkezés alapvető alkotóeleme azon döntés felelős meghatározása, hogy az individuum milyen élelmiszert, élvezeti cikket vagy épp kábítószerrel vesz magához. A bódultság és annak keresése egyébként is az ember legalapvetőbb szükségletei közé tartozik, ezért a „bódulat jogát”⁷⁶ az Alkotmány 2. cikk (1) bekezdése védi. A német alkotmány idézett szöveghelye következőképp szól: mindenkinek joga van személyiségének szabad kibontakoztatásához, amennyiben ez mások jogát nem sérti, nem ütközik az alkotmányos rendbe vagy az erkölcsi törvényekbe.⁷⁷ A BtMG iménti tiltó rendelkezései pedig nem tartoznak az alkotmányos rendbe.

A német alkotmány alapjogi katalógusának egyik fontos eleme a személyiség szabad kibontakoztatásának joga, amely pontosan ilyen megfogalmazásban szerepel az alaptörvény 2. cikkének (1) bekezdésében – ezzel egyébként unikum a demokratikus polgári alkotmányok sorában.⁷⁸ A német alkotmányértelmezési tapasztalatok szerint ez az alapjog amolyan általános személyiségi jogként érvényesül, Maunz⁷⁹ szerint ebbe be lehet gyömöszölni minden jogot, amit az alapokmány nem nevesít vagy említ, de amelyre valaki igényt alapozhat. Ugyanakkor felfogható cselekvési szabadságnak is.

Az alkotmánybíróság álláspontja szerint azonban az alkotmány 2. cikk (1) szerinti általános személyiségi joghoz kötődő abszolút védelem a privát „életvezetésnek” csupán a központi magját illeti, amelybe a kábítószer-használat, különösen a kábulat előidézése, a társadalmi életre való sokirányú hatása miatt nem tartozik bele. Az általános cselekvési szabadság alkotmányos védelme pedig nem abszolút, azaz ennek védelme az alkotmányos rend fenntartása mellett biztosított csupán (az idézett szabályhely második fordulata). Az alkotmányos rendbe minden jogszabály beletartozik, amely formálisan és materiálisan is megfelel az alkotmánynak, így nem minősíthető alkotmányellenesnek, ha az általános cselekvési szabadságot ilyen jogszabály korlátozza.

A német alkotmánybíróság tehát cáfolta, hogy a „bódulat jogát” be lehetne sorolni az általános személyiségi jog, pontosabban a személyiség szabad kibontakoztatásának tartalmi elemei közé.

3.2. Exkurzus

Különleges jogi csemegét szolgáltat, ha az előzőekkel párhuzamba állítjuk a kolumbiai alkotmánybíróság⁸⁰ 1994. május 5-i döntését, amelyben az alkotmánybíróság éppen a fentiekben boncolgatott kérdésekre adta meg rendkívül liberális választát.

⁷⁵ BVerfGE 90, 154–156.

⁷⁶ „Recht auf Rausch” = bódulat joga, kábulatra való jog.

⁷⁷ A német Alkotmány 2. cikk (1) bekezdés: „Jeder hat das Recht auf die freie Entfaltung seiner Persönlichkeit, soweit er nicht die Rechte anderer verletzt und nicht gegen die verfassungsmäßige Ordnung oder das Sittengesetz verstößt.” Mindenkinek joga van a személyiségének szabad kibontakoztatásához, amennyiben ez mások jogát nem sérti, illetőleg az alkotmányos rendbe vagy erkölcsi törvénybe nem ütközik.

⁷⁸ Vö. pl. Pap G.: A személyes szabadságjogok szabályozása. In: Alapjogok és alkotmányozás. Szerk. Ádám A. KJK és MTA Állam- és Jogtudományi Intézet kiadványa. Budapest, 1996. 129. p.

⁷⁹ Maunz, T.: Deutsches Staatsrecht... Idézi Pap i.m. 130. p.

⁸⁰ Corte Constitucional, azaz CC. A döntés a német nyelvű jogirodalomban jelent meg: *Ambos* i.m. 52–54. p.

A *Corte Constitucional* azt a kérdést veszi kiindulópontjául, hogy vannak-e az egyének jogi kötelezettségei saját magával szemben. A választ a kolumbiai alkotmány 49. cikkében találja meg, amely kimondja, hogy „minden személynek kötelessége a saját egészségéért felelősséget viselni”. Ez a mondat azonban nem az állam felé hordoz pozitív kötelezettséget, hanem csupán egy alkotmányban rögzített cél, amelynek szimbolikus jelentősége van. Kolumbiában 1991-ben fogadták az ország új alkotmányát, amely a liberalizmus szellemének megfelelően, a lehető legkisebb szintre kívánja visszaszorítani az állami paternalizmus beavatkozási területeit. Az alkotmány nem engedi az államnak, hogy döntést hozzon arról, hogy mi jó az egyes állampolgárok számára és mi nem. Az a lehetőség, hogy harmadik személyek is a kábítószer „közelébe” kerülhetnek, nem képez még elegendő alapot a fogyasztás büntetőjogi üldözésére, ez tehát a modern jogállami és demokratikus büntetőjoggal nem összeegyeztethető: „Egy személyt nem lehet azért megbüntetni, amit esetlegesen tenni fog, hanem csak azért, amit megtett.” Az alkotmánybíróság érvelésének központi eleme a személyiség szabad kibontakoztatásához jog, amelynek védelme rendkívül széles kört ölel fel, de amelynek korlátait csak szűken lehet értelmezni. A *Corte* a fogyasztás mindennemű kriminalizálását alkotmányellenesnek tartja: „Ha a személyiség szabad kibontásához való jognak a társadalmunkban egyáltalán értelmet akarunk adni, ... azok a szabályok, amelyek a kábítószer-fogyasztást büntetik, alkotmányellenesnek kell minősüljenek.” Azt is kimondja, hogy a prohibíciónak adott esetben az állami nevelő intézkedések alternatívái lehetnek: „Egy állam, amely a személyes autonómiára és szabad személyiségfejlődésre tekintettel van, nem szabadulhat meg attól a feladattól, hogy neveljen, de ezt nem helyettesítheti a fogyasztás represszív kontrolljával.”

Reagál a *Corte* a döntésében arra a kérdésre is, hogy milyen alapon üldözendő a kábítószer fogyasztása és miért nem a legális drogok közé sorolható, mint az alkohol. Álláspontja szerint ez sérti az egyenlő elbánás elvét, mivel a hasonlóan egészségkárosító alkohol- és dohányfogyasztás nem büntetendő, holott pl. az alkohol fogyasztása mások jogát erősen csorbitja. A BVerfG egyébként ebben a kérdésben azt nyilatkozta, hogy az egyenlő elbánás elve nem követeli meg az összes potenciálisan hasonlóan káros drogok hasonló tilalmát vagy engedélyezését.

Az alkotmánybíróság többségi döntéséhez négy alkotmánybíró csatolt különvéleményt, amelyben a német BVerfG határozatához hasonló eredményre jutnak, szeitük a többségi döntés azon a téves eszmén alapul, hogy az egyéni szabadság abszolút és nem veszik figyelembe más jogának a megsértését. Az ellenszavazó bírák (ugyanabból az alkotmányból!) az állam szociális jellegét hangsúlyozzák ki, amely szerint az államnak kötelessége a fogyasztás és az önmegsemmisítés ellen küzdeni, ezért elfogadhatatlan a fogyasztás büntetendőségének feloldása.

Talán egy kicsit mérsékli a döntés elméleti jelentőségét az a tény, hogy Kolumbia a legnagyobb kábítószer-termelő, és -előállító országok közé tartozik, és nem elképzelhetetlen, hogy bizonyos – bűnözői – körök közvetett befolyása is közrejátszhatott a határozat megformálásában. Figyelemre méltó mégis azért, mert tartalma kísértetiesen összecseng az európai újabb, a liberalizációt szorgalmazó jogirodalmi nézetekkel.

Bár a személyiség szabad kibontakoztatásának jogát a *magyar* alkotmány nem tartalmazza, mégis a magyar alkotmányértelmezésnek és az ehhez kapcsolódó alkotmánybíráskodásnak is van olyan szeglete, ami alapot adhat akár egy a némethez hasonló beadvány benyújtásához: ez pedig az emberi méltóság joga és ennek tartalmi kidolgozása. A magyar alkotmánybíróság „az emberi méltósághoz való jogot az ún. «általános személyiségi jog» egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve

alkotmánybíróági gyakorlatok az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magán-szférához való jogként. Az általános személyiségi jog «anyajog», azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.⁸¹ Az íménti részlet is jól mutatja, hogy a magyar alkotmánybíróság álláspontja szerint az általános személyiségi jog (illetve az emberi méltósághoz való jog) rendkívül tágan értelmezhető, hiszen ez a jog minden eddig elismert és el nem ismert jog forrása. Sok kritikát váltott ki ez a szemlélet, annál is inkább, mert az alkotmánybíróság az említett általános személyiségi jog fogalmát nem határozta meg. „Az emberi méltóság ilyen értelmezése megengedi, hogy olyan jogokat vezessen le abból az Alkotmánybíróság, amilyenek biztosítása vagy elismerése az alkotmányozó szándékával ellentétes, avagy amilyenekre az alkotmányozó nem is gondolt.”⁸²

A fenti fejtegetésekből természetesen nem állapítható meg, hogy mi lenne a magyar alkotmánybíróság konkrét álláspontja egy, a németországéhoz hasonló beadvány esetén, éppen az előzőekben jelzett tág alkotmányértelmezési gyakorlat teszi ezt kiszámíthatatlanná: a kissé határozatlan fogalom tartalmi szűkítése vagy kis pontosítása lehetővé tenné, hogy olyan eredményre jusson, mint a német alkotmánybíróság. Vagy mint a kolumbiai?

3.3. Arányosság – *ultima ratio*

A következőkben érinteni kívánt összetett problémakör egyik súlypontját úgy lehetne megfogalmazni, hogy ha az állampolgár a kábítószer (legális avagy illegális) fogyasztása révén magát kisebb-nagyobb egészségügyileg káros hatásoknak teszi ki, beavatkozhat-e az állam ennek megakadályozása vagy megelőzése érdekében. Illetőleg milyen eszközöket alkalmazhat az állam polgáraival szemben, ha ilyen magatartást tanúsítanak?

A kábítószer fogyasztója tulajdonképpen saját egészségét veszélyezteti a kábítószert elfogyasztásával. *Szabó* szerint⁸³ itt olyan magatartásról van szó, amely önromboló, szemben a büntettek általános sajátosságával, amely bár büntető következményeit tekintve önsorsrontó, de magát a tettet tekintve mások ellen, a külvilág ellen irányul. Kifejti, hogy a társadalmi-történeti fejlődés az embernek önmagával (testével és személyiségével) való rendelkezését a valamikor valláserkölcsei tilalmakkal szemben elismeri, tilalmai pedig általában megszűnnek büntető tilalmak lenni. Ilyen sorsra jutottak a házasságtöréssel, a homoszexualitással vagy épp az öngyilkossággal kapcsolatos erkölcsi törvények, napjainkban pedig vita folyik a kábító szerek fogyasztásának tilalmáról és ennek helyességéről.

A kábítószer választása – pl. adott esetben a kulturálisan elfogadott alkohol ellenében – az egyén szabad döntésén alapul, az individuum szellemi-érzelmi, akarati-cselekvési szabadságának részeként. Az, hogy adott esetben a választott anyag az egész-

⁸¹ 8/1990. (IV.23) AB határozat (ABH 1990, 42, 44).

⁸² *Pap*, i.m. 89. p.

⁸³ *Szabó*, A.: Bűnözés – ember – társadalom. KJK, Budapest, 1980. 134. p.

ségre bizonyos mértékig káros hatású, még önmagában nem képezheti az állami beavatkozás alapját, hiszen – *Haffke*⁸⁴ megfogalmazásában – az állam nem tilthatja meg az önromboló magatartásokat, mivel a jogállamban nincsen egészségességi vagy életbenmaradási kötelezettség. Ha azonban egy önromboló, önsértő magatartás mások jogait is sérti, az államnak valódi kötelessége ennek kiküszöbölése. A nagy kockázattal járó hobbyk (pl. sziklamászás), a küzdősportok vagy az alkoholfogyasztás, de a helytelen táplálkozás is olyan tevékenységek, amelyek során az ember egészsége igen nagy veszélynek van kitéve. Ezen példák esetében (de minden egyéb hasonló esetben is) az állam megpróbálja a magas rizikót csökkenteni, pl. minőségellenőrzéssel a mászókötelek és az alkoholos italok vonatkozásában vagy épp az „életre-halálra” küzdelmek tiltásával. Az, hogy az ember milyen veszélyesen él, a személyes életstílusának, hosszú távú előrelátásának (élet-tervezésének) kifejeződése és mint individuális döntés az alkotmányok által védett általános cselekvési szabadsággal szoros kapcsolatban áll⁸⁵. Az egyén cselekvési szabadságának korlátozásával járó büntetőjogi intézkedések alkotmányossági mércéje az arányosságon alapul, azaz hogy az adott cselekmény büntetendővé nyilvánítása arányban áll-e a jogállami demokrácia értékeivel.

Ezzel elérkeztünk egy az előbbiekhöz hasonlóan izgalmas és sokat emlegetett résztemához: mennyiben felel meg – materiális szempontból – az alkotmánynak a kábítószer-fogyasztás esetén a büntetőjogi „fegyvertár” bevetése, azaz ez mennyiben arányos eszköz az elérni kívánt társadalmi célhoz viszonyítva. Ezen keresztül arra a kérdésre is választ kapunk, a kérdéses probléma megoldására valóban nincs-e más mód, és be kell-e vetni a „végső eszközt”, a büntetőjogot?

A magatartás, amelynek a büntetendőségét vizsgáljuk, a kábítószer fogyasztása. Tény, hogy az európai büntető kódexek közül kevés mondja ki expressis verbis a fogyasztás büntetendőségét, de a fogyasztáshoz szükségképpen közel álló magatartásformák büntetendőségével, a fogyasztás közvetett úton kriminalizálására került.

A fogyasztás esetén kiindulópontként vehetjük az általánosan elismert cselekvési szabadság elvét, és meg kell állapítani, hogy vajon ennek része lehet-e a kábítószer fogyasztása. A vizsgálat során arra az eredményre jutunk, hogy általában igen, de csak annyiban, amennyiben ez mások jogát nem sérti. Azt, hogy a fogyasztás és az ezzel járó más magatartásformák (tipikusan megszerzés, megvétel, birtoklás) harmadik személyek jogát sértik-e avagy sem, megvizsgáltuk a közegészség, illetve az absztrakt veszélyeztetési cselekményeknél kifejtettek alapján. Ezek szerint tehát a fenti magatartásformák nem hordozzák önmagukban más személyek jogsérelmét.

Megközelíthetjük ugyanezt másik kezdőpont alkalmazásával is, amelynek során a büntetőjogi tilalom alkotmányosságát és ezen keresztül arányosságát vesszük górcső alá. Az „alkotmányossági teszt” alapján a „bűncselekménnyé nyilvánításnak és a büntetéssel fenyegetésnek alkotmányos indokokon kell alapulni: szükségesnek, arányosnak és végső soron igénybe vettnek kell lennie”.⁸⁶ A fentieknek megfelelően az első lépés annak vizsgálata, hogy a büntetendővé nyilvánítás az állami értékekkel összeegyeztethető-e, azaz valós társadalmi érdekről van-e szó, valamint hogy a cél megfelelő-e.⁸⁷ Megállapítható általánosságban, hogy a büntető norma kiindulópontja a társadalmi egyetértés, míg a

⁸⁴ *Haffke*, i.m. 777. p.

⁸⁵ *Haffke*, i.m. 777. p.

⁸⁶ ABH 1992, 77., 87. p.

⁸⁷ *Ligeti, K.: A jogállami büntetőjogról. In: Büntetendőség, büntethetőség. 1997. Szerk.: Wiener A. Imre. Budapest, 1997. 118. p.*

társadalmi vita meglete erősen utal a büntetőjog alkalmatlanságára az adott kérdés szabályozása során.⁸⁸ A kábítószer fogyasztása és az erre adott büntetőjogi reakció az utóbbi évtized(ek)ben igen erős társadalmi vitát eredményezett a legtöbb olyan (európai) államban, ahol ennek liberalizációja nem következett be. A vita azonban más intenzitással jelentkezett a fejlett nyugat-európai államokban, mint keleten, mert míg az előbbieket esetlen a liberalizációs (tipikusan depónalizációs) tendenciák erősödtek a fogyasztói réteg nyomására (tipikusan a lágy drogok esetében), az utóbbiakban így pl. hazánkban is a fogyasztás valamilyen szintű dekriminalizációját szorgalmazó – de adott esetben szakmailag nem kifogásolható – nézetek alig kapnak nyilvánosságot még a szaksajtóban sem.⁸⁹ Véleményem szerint azonban a hazai tendencia annak is köszönhető, hogy a „régii” beidegződéseken nagyon nehéz néhány év alatt túllépni, és az elmúlt időszakban a mai folyamatokkal gyökeresen ellentétes szemlélet uralkodott, a kábítószer fogyasztóját (még az alkalmi vagy a próbálkozó fogyasztót is) a büntetőjogi megítélés a társadalom peremére, a bűnözők közé szorította.

Továbbá azt is szemügyre kell venni *Kremnitzer*⁹⁰ szerint, hogy az adott társadalmi érték – ti. a kábítószer fogyasztásának büntetendősége – szükséges-e a társadalom létezéséhez és fejlődéséhez. Ennek elemzése során fontos szerep jut az „általánosan elfogadott értékítéletnek” és az összehasonlító jogi módszernek. *Ligeti* kimondja,⁹¹ hogy a tény, ha egy magatartás a különböző jogrendszerekben egyetemlegesen tiltott, nyomtalanul utal a tilalmazás valós szükségességére. Más oldalról viszont, ha a hasonló tilalmazás hiányzik az összehasonlításra alkalmas felvilágosult jogrendszerekből, akkor ez egyben azt mutatja, hogy nem szükséges a kérdéses magatartás büntetendővé nyilvánítása.

Az „összehasonlításra alkalmas felvilágosult jogrendszerek”, ti. az Európai Unió tagállamai büntetőjogainak vizsgálatát elvégezte *Lévai*,⁹² miszerint Spanyolország és Olaszország (de jure) dekriminalizálta a kábítószer fogyasztását, míg a többi tagállam a depónalizáció valamely egyéb formáját alkalmazza a kábítószer fogyasztóival szemben. A kelet-európai államok közül Lengyelországban vonták ki a büntetőjog hatóköréből a kábítószer-fogyasztást. Az európai helyzet tehát azt mutatja, hogy a büntető törvények szintjén kevés ország vállalta fel a dekriminalizációt, és a nemzetközileg is érvényesülő enyhülési folyamatok a kábítószer fogyasztóval szemben inkább más jogintézmények bevezetésével integrálódnak az egyes nemzeti büntetőjogokba.

A következő stádiumban azt kell vizsgálni, hogy a már bizonyításra került, azaz létező társadalmi érdek-sérelem – tehát ha a közegészség elméletileg „aláátható” védelmét mégis elfogadjuk – mennyire súlyos, mert ennek meglete vihet tovább egy esetleges kriminalizáció felé. „A büntetőjognak ugyanis nem célja, hogy a nélkülözhetetlen társadalmi érdekek átfogó védelmét nyújtsa, hanem csupán az, hogy védje ezen érdekeket a

⁸⁸ *Kremnitzer*, M.: *Constitutional Principles and Criminal Law*. Israel Law Review 1993. Idézi *Ligeti*, i.m. 118. p.

⁸⁹ Ettől függetlenül történtek előrelépések a magyar büntetőjogban is a fogyasztók differenciált megítélése tárgyában, de az enyhébb elbírálás törvényi feltételei nem nagyon felelnek meg a szakma elvárásainak. Ezzel kapcsolatban lásd a jogirodalomból *Fridli*, J.–*Pelle*, A. – *Rácz*, J.: A kábítószerkérdés büntetőjogi szabályozásának ellentmondásai. *Jogtudományi Közlöny* 1994. április; *Frech* i.m. (25); *Kertész*, I.: Kábítószer-bűnözés I–III. *Belügyi Szemle* 1995. 11. 12. és 1996. 1.; *Lévai* i.m. (17); *Korona*, L.: A kábítószer-fogyasztás büntetőjogi megítélése és a medikalizáció. *Ügyészek Lapja* 1996. 6.; *Pelle*, A.: A tiltás elvezete. *Beszélő* 1996. október.

⁹⁰ *Kremnitzer*, i.m. 118. p.

⁹¹ *Ligeti*, i.m. 119. p.

⁹² *Lévai*, i.m. (5) 160–171. p.

különösen súlyos sérelmekkel szemben.”⁹³ Itt nincsen azonban jogi mérce, a jogalkotó maga dönti el – jogalkotói szabadságával élve –, hogy mit minősít különösen súlyosnak. Ez pedig a kábítószerrel visszaélés (fogyasztás) esetén könnyen válhat politikailag meghatározottá, hiszen pl. egy „konzervatív többségű” demokráciában (értsd kormányzat és parlament) a kábítószer fogyasztása nagy valószínűséggel a súlyos negatív jelenségek közé tartozik, amit a büntetőjog eszközeivel is üldözni kell, míg egy liberálisabb összetételű kormány (parlament) valószínűleg nem a büntetőjogi eszközök dominanciáját szorgalmazná, hanem a társadalmi kontroll egyéb instrumentumait mozgósítaná.

Az utolsó állomáshoz érkeve az ún. alkotmányossági „tesztet” kell elvégeznünk, avagy a szűk értelemben vett arányossági vizsgálatot.⁹⁴ *Ligeti* szerint⁹⁵ ennek az az értelme, hogy a már alkalmasnak és szükségesnek elismert intézkedéseket a jogalkotó ellenirányú ellenőrzésnek veti alá, szem előtt tartva, hogy a bűnüldözés és a megbüntetés által alkalmazott eszköz, figyelembe véve azt a korlátozást, amelyet az érintettek alapjogaiban okoz, még megfelelő/méltányos arányban áll-e az általa elérni kívánt jogvédelemmel. A német alkotmánybíróság szerint ez azt az eredményt is hozhatja, hogy a jogtárgy-védelem önmagában alkalmasnak és szükségesnek látszó eszköze mégsem alkalmazható, mivel az érintett személy alapjogai nagyobb súlyúak, mint a szóban forgó eszköz bevetése által elérhető jogtárgy-védelem erősödése, tehát aránytalanság állna fenn.⁹⁶

Mindezek után, meg kell vizsgálni, hogy van-e más szabályozási lehetőség, olyan, amellyel a büntetőjogi üldözés elkerülhető lenne. Azaz valóban be kell-e vetni a „végső eszközként”, *ultima ratio*-ként a büntetőjogot. Ha a kérdéses problémát más jogterületek is képesek orvosolni, akkor a büntetőjogi fenyegetésről le kell mondani. A magyar alkotmánybíróság megfogalmazásában „a büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az *ultima ratio*. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek. Az alkotmányos büntetőjogból fakadó tartalmi követelmény, hogy a törvényhozó a büntetendő magatartások körének meghatározásakor nem járhat el önkényesen. Valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának szükségességét szigorú mércével kell megítélni: a különböző életviszonyok, erkölcsi és jogi normák védelmében az emberi jogokat és szabadságokat szükségképpen korlátozó büntetőjogi eszközrendszert csak a feltétlenül szükséges esetben és arányos mértékben indokolt igénybe venni, akkor, ha az alkotmányos vagy az Alkotmányra visszavezethető állami, társadalmi, gazdasági célok, értékek megóvása más módon nem lehetséges.”⁹⁷

⁹³ *Kremnitzer*, i.m. 120. p.

⁹⁴ BVerfG 1995. május 15-i döntése. Megjelent: *Neue Juristische Wochenschrift* 1995. 28. 1814. p.

⁹⁵ *Ligeti*, i.m. 121. p.

⁹⁶ BVerfG 1994. március 9-i döntése, i.m. 165. p.

⁹⁷ 30/1992. (V.26.) AB határozata, IV. 4.

4. Kannabisz – Kender, mint *flora non grata*⁹⁸

4.1. Általában

Nem okoz nehézséget általánosságban megállapítani, hogy a kannabisz fogyasztása éppen úgy kiváltja a társadalom ellenzését, mint az összes többi kábítószer – a fogyasztás ténye alapján. Mégis míg a „többi” kábítószer esetén ez a „kollektív” elítélés homogénnek mondható, addig a kannabisz esetében korántsem ez a helyzet. A 80-as és 90-es évek olyan változásokat hoztak ezen a területen, amely minőségileg más megítélést tehet (tehetne) lehetővé: példaként említhető, hogy egyre növekszik a szakirodalma a kannabisz egészségügyi ártalmait cáfoló elméleteknek és kutatási kísérleteknek⁹⁹ és azt sem szabad elhallgatni, hogy nem utolsósorban pl. ezt vette alapul a német BVerfG az oly sokszor említett és vitatott döntésében is.

A kendert egyébként tagadhatatlanul univerzális haszonnövényként használta az emberiség – egészen a XX. század első évtizedeiig. Egyetlen hektár kenderből legalább ötször annyi papír készíthető, mint egy ugyanekkora területű erdőből, mégpedig kemikáliák nélkül; szárából készítették vitorlát, kötelet, mindenféle textíliát a fehérneműtől a farmernadráig. Zsír- és fehérjedús magjából táplálékot, olajából lakk- és festékalapanyagot, valamint lámpaolajat, leveléből és virágából orvosságot.

Több kutató¹⁰⁰ szerint a kender, mint haszonnövény visszaszorulása az ipari forradalom eredményeinek következménye, azaz „tilalmi listára” nem a leveléből, illetve virágából kivonható kábító hatású anyag és az ezzel való visszaélés megakadályozása céljából került. Az igazi okot máshol kellene keresni – vélik a fenti szerzők –: a kender, mint sokáig elfeledett haszonnövény a 30-as években újra hódítani kezdett az Egyesült Államokban, éppen akkor, amikor a kőolaj- és szénalapú műszálpól előállítható műanyagok is megjelentek a piacon. Mindez azt jelentette, hogy a vegyipari nagyvállalatok termékeinek konkurenciát jelentett a kender, de éppúgy pl. a faalapú papírgyártás is túl olcsó versenytársat látott a kenderben. Hogy megakadályozzák a kender újbóli széles elterjedését, a vegyipari, papíripari nagyvállalatok az olcsó konkurenciától szabadulni kívánva mindenre kiterjedő lobby-offenzívát indítottak el. A kendernövény hallucinogén tartalma miatt könnyen vált – a fenti érdekcsoportok nyomására – „veszélyes kábítószerre” és így jó ürügyé a kendertermesztés visszaszorításához. A kender sorsát az USA-ban az 1937-ben kibocsátott Marijuana Tax Act pecsételte meg, amely – többek között – a kendertermesztést rendkívüli mértékben korlátozta.¹⁰¹ Ez a jogszabály a teljes prohibíciót vezette be, amely az USA-ban – néhány szövetségi állam kivételével – napjainkig tart,¹⁰² de az amerikai folyamatok (és az USA korábbi általános dominanciája a nemzet-

⁹⁸ A kifejezés *Herer*-től származik.

⁹⁹ A vonatkozó külföldi szakirodalom felsorolását ld. BVerfGE 90; 178–181. p.

¹⁰⁰ Pl. *Herer, J. és Bröckers, M.* : Vö. *Herer: Die Wiederentdeckung der Nutzpflanze Hanf-Cannabis-Marihuana.* Hrsg.: M. Bröckers. Zweitausendeins (Frankfurt/Main) 1995.

¹⁰¹ Más szerzők szerint a fenti törvény bevezetését inkább az a téves következtetés eredményezte, mely szerint a marihuána-használat és a bűnözés között közvetlen az összefüggés. Mivel az USA-ban először az alsóbb társadalmi rétegek kezdték el használni a marihuánát és az is bizonyos volt, hogy az alsóbb néprétegek tagjai követik el a legtöbb bűncselekményt – így született meg „egyenes következtetés” alapján a fenti nézet. – Ehhez és a kannabisz-fogyasztás történeti szemléletű vizsgálatához: *Bayer, i.m.* 196–226. p.

¹⁰² A kenderültetés tilalmát csupán a II. világháború alatt függesztették fel.

közi szervezetekben) vezettek ahhoz is, hogy szinte az egész világon tiltottá vált az egyik legsokoldalúbban felhasználható növény.¹⁰³

A kannabisz a nemzetközi kábítószer-ellenőrzési rendszer kiépülésével felkerült az illegális kábítószeres listájára is, és így minden ország, amely csatlakozott a már említett egyezményekhez, kötelezettséget vállalt a kannabisz-származékokkal való viszárszás üldözésére. A kannabisz-származékok fogyasztását is általában büntetőjogi represszióval viszonyozzák az államok, bár ennek kötelezettsége nem olvasható ki a vonatkozó nemzetközi egyezményekből. A büntetőjogi represszió mellett azonban éppen a kannabisz-származékok esetében az utóbbi évtizedekben egyre több olyan jogintézmény (jogi technika) jelent meg, amelyek a fogyasztás enyhébb megítélését hozták magukkal. Az alábbiakban ismét a német alkotmánybíróság verdiktjét vesszük górcső alá, immár speciálisan a kannabisz fogyasztásának megítélése tárgyában.

4.2. A német alkotmánybíróság döntése – egy újabb mérőöldkő

E dolgozatban is már többször hivatkoztam a német alkotmánybíróság 1994-ben hozott döntésére, amely néhány tekintetben szemléletváltást eredményezett a német jogéletben, illetve drogpolitikában, de tulajdoníthatunk neki bizonyos, Németország határain túlnyúló elméleti jelentőséget is. Látni kell, hogy a német alkotmánybíróság döntését egy olyan büntetőjogi (kábitószer-büntetőjogi) közegben hozta, amelyet a represszió jellemez, de amelyben ugyanakkor a fogyasztók differenciált elbírálása biztosított, jöllehet a generális kriminalizáció keretein belül.

Egyrészt szó volt már arról, hogy milyen alkotmányos és büntetőjogi elvekkel operált a bíróság döntésének meghozatala során, most pedig azt szeretném felvázolni, hogy a döntés miért számít jelentős – bár erősen kritizált – fegyverténynek a kannabisz büntetendőségevel kapcsolatban kibontakozott véleményháborúban.

Az alkotmányos elvek fejezetében szereplő „előtörténetre” visszautalva itt tehát a konkrét döntés kannabiszra vonatkozó részét ismertetném, ami abban áll, hogy a kannabisz-termékek fogyasztásának büntetőjogi tilalma nem alkotmányellenes. Ugyanakkor kimondja az alkotmánybíróság, hogy a tilalom kimondása mellett jogalkotó kötelezettsége az is, hogy a csekély mennyiségű, saját használatra szolgáló kannabisz birtoklását és megszerzését szankcionáló büntető normák megfeleljenek az arányossági alapelvnek. A német Kábítószer törvényt az alkotmánybíróság általánosságban ennek megfelelőnek találta, mert a törvény bizonyos rendelkezései¹⁰⁴ a cselekmény csekély fokú „jogtalanságát”¹⁰⁵ és az elkövető bűnösségének csekély fokát figyelembe veszik, mivel az ügyészségnek joga van a bizonyos esetekben – csekély mennyiség, saját használat – a büntetőjogi üldözéstől, a bíróságnak pedig a büntetés kiszabásától eltekinteni.

¹⁰³ Magyarországon szabadon nőhet a kender, éppúgy, mint a mák. Ipari célokra használják a kender, valamint kutatások tárgyát is képezi pl. kenderpapír előállítására érdekében. 1992–1995 között azonban 6500 hektárról 300 hektárra esett vissza a kenderföldök nagysága, egyrészt mivel az ipari kenderből előállított termékek korábbi felvevő piaca megszűnt (Szovjetunió), másfelől hazánk gyorsan felzárkózott kannabisz-kenderüldözésben az európai szinthez.

¹⁰⁴ Erről lásd részletesen *Karsai, K.*: A magyar és a német kábítószer-büntetőjog alapjai. In: Emlékkönyv Szabó András 70. születésnapjára. Szeged, 1998. 186–207. p.

¹⁰⁵ A német büntetőjogi dogmatikában a „jogtalanság” a tényállás és a jogellenesség kategóriáit foglalja magában, és mint ilyen fokozható is.

De mindezek elismerésével és bizonyításával az alkotmánybíróság nem elégedett meg, az egészség számára meghatározott lehetőséget „kvázi kötelezettséggé” keményítette, mivel a kannabisz vonatkozásában kimondta, hogy a kannabisz fogyasztóival szemben a vádemeléstől alapvetően (*grundsätzlich*) el kell tekinteni. Mit is jelent ez? A kannabisz esetében tehát az említett törvényi rendelkezések nem szerepeltek jól az arányossági vizsgán, hiszen az alkotmánybíróság korrekció alkalmazása mellett döntött. Úgy értékelte, hogy a kábítószer fogyasztóit egyébként kedvezőbb helyzetbe hozó szabályok sem elég enyhék a kérdéses magatartás csekély társadalomra veszélyességéhez képest.

„A csekély mennyiségű hasis megszerzése és birtoklása esetén az egyedi cselekményekből adódó jogtárgy-veszélyeztetés és az elkövető egyedi bűnössége csekély lehet. Ez akkor is igaz, ha a csekély mennyiségű kannabisz-termékeket csupán alkalmi használatra szerzik meg, vagy birtokolják.”¹⁰⁶ Kiegészül a BVerfG indoklásában ez az elméleti fejtegetés egy kriminálpolitikai érveléssel, miszerint ilyen esetekben a kíváncsi próbálkozókkal vagy alkalmi fogyasztókkal szembeni büntetékiszabás az egyes tettekre való hatásában túlságosan aránytalan, valamint a speciálprevenció érvényesülése sem egyértelmű, mert az elítélés akár olyan – nem kívánt – eredményre is vezethet, hogy ezáltal az adott személy szolidaritást érez a kábítószer világgal szemben.

Döntésének alapjául megemlíti, hogy azok a tudományos nézetek, amelyek alapján a jogalkotó a kábítószeres egységes megítélését választotta (pl. a „lágý” – „kemény” megkülönböztetés helyett), ma már nem tarthatók,¹⁰⁷ az akkori ismeretek (1982) meghaladtak, és a kannabisz esetében bizonyítottan látja az egészségügyi ártalmak kevésbé súlyos voltát, valamint azt is, hogy a függőség kialakulásának esélye igen csekély. Ezért aztán még a közegészség védelme érdekében is aránytalan lenne az alkalmi fogyasztók vagy a próbálkozók megbüntetésé.

Jól látható, hogy az alkotmánybíróság döntése a kannabisz fogyasztóival szemben az opportunitás elvét szinte kötelezettséggé teszi (ami ezúton már kevésbé tekinthető valódi diszkrecionális jogkörnek), és teret enged a német jogirodalomban „eljárás dekriminalizációnak” nevezett „enyhítésnek”. Az elnevezéssel részben egyetértünk, de a jelen dolgozatban is felvázolt fogalmi rendszer alapján ezt inkább a de jure depónalizáció egyik eseteként fogjuk fel, mert a kannabisz fogyasztása (ti. fogyasztási célú megszerzése) bűncselekmény maradt.

A BVerfG döntésének kannabisz-fogyasztókat érintő pozitívuma egyben a kritikai megjegyzések áradatát is kiváltotta, ugyanis az elemzők szerint az „eljárás dekriminalizáció” nem felel meg a jogállamiság követelményének.¹⁰⁸ Nem felel meg azért, mert a szinte kötelezően alkalmazandó vádemeléstől való eltekintés nem szabadítja meg a fogyasztót a bűncselekmény elkövetésének „vádja” alól, hiszen a cselekménye büntetéssel fenyegetett még akkor is, ha az elkövetők elkerülik a büntetést, mert ez a jogi megoldás nem hordozza az elkövető büntetőjogi felelősségének tagadását.

Eppen a bűncselekményi minősítés teszi például azt is lehetővé, hogy az eljárás meginduljon és a gyanúsítottakkal szemben különböző nyomozati cselekményeket fogantossítsanak, ami önmagában nem állhat arányban a cselekmény (és az elkövető) veszé-

¹⁰⁶ BVerfG 1994. március 9.-i döntése, i.m. 188. p.

¹⁰⁷ Részletes német és nemzetközi irodalmi hivatkozások: BVerfG 1994. március 9.-i döntése i.m. 178., 180–181. p.

¹⁰⁸ Részletes elemzést lásd pl. *Nelles – Velten*: Einstellungsvorschriften als Korrektiv für unverhältnismäßige Strafgesetze? *Neue Zeitschrift für Strafrecht* 1994. Heft 8.; *Kreuzer, Arthur*: Die Haschisch – Entscheidung des BVerfG. *Neue Juristische Wochenschrift* 1994. Heft 37.

lyességének – az alkotmánybíróság által is bizonyított – csekély fokával. Mert az ügyésznek meg kell bizonyosodnia arról, hogy valóban saját használatra történt-e a megszerzés, valóban csekély mennyiségről van-e szó – de a nyomozás eszközeivel akár vissza is lehet élni. Ha a nyomozati szervek ezzel nem élnek vissza vagy akár a nyomozás során „önkontrollt” gyakorolnak, azaz megkísérik a legkevésbé „kárt” okozni, ennek a gyakorlatban fontos szerepe lehet, de jogilag nem változtat a helyzeten. A kritikusok szerint a legmegnyugtatóbb megoldás az ún. anyagi jogi dekriminalizáció lenne, ami a fogyasztás és a fogyasztási célú megszerzés tényállásait a büntetőjogi tilalom alól kivenné.

A német alkotmánybíróság kifejti álláspontját, miszerint egyedül a jogalkotónak van joga valamely cselekmények büntetendővé nyilvánításához vagy akár ennek eltörléséhez, így a kábítószer fogyasztásának büntetendősége is kizárólag a jogalkotó szabályozási körébe tartozik, aki ha a probléma megoldására a repressziót látja a legmegfelelőbb eszköznek, akkor ezt alkalmazza. Csupán az a tény, hogy a kannabisz-vitában bizonyításra kerültek olyan teóriák is, amelyek a kannabisz csekélyebb veszélyessége mellett szólnak, még nem kötelezi a jogalkotót az ennek megfelelő szabályozásra.¹⁰⁹ Az alkotmánybíróság nem mondta ki, hogy a jogalkotónak ezen a téren újra kellene gondolnia a szabályozás mikéntjét, azonban felhívta az egyes tartományok igazságügy minisztereit, hogy alkossanak közösen irányelveket, amelyek az eljárások leállításának általános prioritásait tartalmazzák, és amelyek alapján az hasonló esetek valóban hasonló módon kerülnek elbírálásra minden tartományban. De mivel mind a mai napig nem alakult ki egységes gyakorlat, és a szövetségi rendszerből adódóan a különböző politikai vezetésű tartományokban – elítélhető módon – más megítélés alá esnek a fogyasztók:¹¹⁰ így általában szigorúbb elbírálásra számíthatnak azok, akiknek ügye CSU/CSU vezette tartományban kerül elő, mint azok, akiké a szociáldemokrata SPD tartományokban.¹¹¹ Egyes szerzők elemzéseik során azt jósolják, hogy ha a német parlament (amely jelenleg konzervatív összetételű, de az 1998. évi választásokon esélyes befutó a szociáldemokrata párt is) az eddigiekben folytatott konzervatív drogpolitikáján nem változtat, illetve ha továbbra sem egységesül – legalább némileg – az eljárások leállításának gyakorlata, a BVerfG fogja a parlament helyett a kannabisz tilalmát feloldani.¹¹² Nem kétséges, hogy egy esetleges dekriminalizáció, amelyet a BVerfG hajt végre, meglehetősen próbára teszi a parlamenti autonómia kereteit, talán éppen azért, mert a bíróság az 1994-es döntésénél épp erre hivatkozva választotta az eljárás(jog)i megoldást.

Lényegi eleme továbbá a döntésnek, hogy nem tekinti alkotmányellenesnek a jogalkotó azon döntését, hogy különbözőképpen szabályozza a legális és a klasszikus értelemben vett kábítószerrel való visszaélést, mivel ez egyenlő elbánás elve nem kívánja meg, hogy minden potenciálisan káros kábítószerrel ugyanúgy tiltani kell. A BVerfG szerint például az alkohol és a kannabisz közötti megkülönböztetést az indokolja, hogy „az alkoholtartalmú italok az élelmiszerek és az élvezeti cikkek közé tartoznak, bor formájában pedig még vallási szertartásokon is felhasználják. Minden esetben az

¹⁰⁹ Vö. BVerfG 1994. március 9.-i döntése i.m. 182–183. p.

¹¹⁰ *Ambos*, i.m. 47. p.

¹¹¹ A BVerfG által megkövetelt egységes gyakorlat hiányzik, mivel nem jött létre szövetségi szinten egyeztető fórum, de a 16 tartományból néhányban azért meghatározták a kannabisz büntetőjogilag csekély mennyiségét – tehát amely mennyiséghez a BVerfG döntése az eljárás leállításának kvázi kötelezettségét fűzi. Pl.: Észak-Rajna Vesztfália, Rheinland Pfalz 10g, Alsó Szászország 6 g, Schleswig-Holstein 30 g.

¹¹² *Hellebrand, J.*: Machtwechsel in der Drogenpolitik. Zeitschrift für die Rechtspolitik. 2, 1997.

alkohol olyan fogyasztása dominál, amely nem vezet részeg állapothoz; az alkohol rézszegítő hatását általánosan ismerik és a szociális kontrollon keresztül általában elkerülik. Ezzel szemben a kannabisz fogyasztásánál tipikusan a kábító hatás elérése áll az előtérben.”¹¹³ A német alkotmánybíróság fenti fejtegetéseivel alapvetően egyet lehet érteni, de azt is látni kell, hogy egy megfelelően átgondolt és konzekvens „felvilágosítási” program hosszú távon eredményezheti a kannabisz esetében is az állampolgárok tájékozottságát és a társadalmi megítélés megváltozását. Ez utóbbi pedig magával hozza a hiányolt szociális kontroll érvényesülését is.

5. Összefoglalás

Megállapítottuk, hogy a jelenlegi folyamatok, amelyek a nemzeti és a nemzetközi drogpolitikát alakítják, némileg enyhébb légkört teremtenek a kábítószer fogyasztóinak megítélését illetően, elismerve azt, hogy a büntetendőséget, illetve a büntetőjogi beavatkozást illetően felmerülhetnek olyan kérdések, amelyek konzekvens megválaszolása adott esetben nemcsak a drogpolitikát, hanem a büntető jogalkotást is befolyásolhatják.

Fontos azt is látni, hogy ezt a kérdést nem lehet érzelmi-szubjektív alapon eldönteni, az érvek és ellenérvek mérlegelésénél a büntetőjog elveire, az alkotmányosság, és emberi jogok általános értékeire is figyelemmel kell lenni.

Hazánkban a kábítószer-fogyasztás büntetendőségének kétségbe vonása – ahogy az már említésre került – nagy társadalmi vihart kavart, a kérdésen való elgondolkodást a legtöbb fórum visszautasította. Ez annyit jelent, hogy a társadalom ellenáll az újabb, nemzetközileg is ható folyamatoknak a növekvő kábítószer-fogyasztásra való tekintettel, valamint ennek megakadályozása érdekében, figyelmen kívül hagyva azt a tapasztalatot, hogy a látenciához képest milyen csekély elkövetés kerül napvilágra. Az igen szigorú büntetőjogi előírások nem képesek visszatartani az egyént a kábítószer fogyasztásától, a büntetőjogi rendelkezések generálpreventív hatása egyáltalán nem, speciálpreventív hatása legfeljebb pedig csak akkor érvényesülhet, ha nem kábítószer-függő elkövetőről van szó. A kriminalizálás a fogyasztót kiszolgáltatott helyzetbe hozza, és adott esetben kábítószer-függősége miatt a kábítószer megszerzése érdekében könnyen zsarolható: a kábítószer-kereskedelem létezésének és működésének a büntetőjog által alkotott legjobb garanciája maga a fogyasztó.

Felmerülhet tehát a kérdés, hogy valóban a büntetőjog a legalkalmasabb eszköz-e a kábítószer-probléma megoldására, avagy inkább arról van szó, hogy a kábítószer-függőségtől való félelemben, a drogmentes társadalom ideáljától vezérelve a büntetőjogi beavatkozás mértékét eltúlozták, netán a büntetőjogot „túlادagolták”?

¹¹³ BVerfG 1994. március 9.-i döntése, i.m. 197. p.

KRISZTINA KARSAI

DIE STRAFBARKEIT DES BETÄUBUNGSMITTELKONSUMS.
ARGUMENTE PRO UND CONTRA

(Zusammenfassung)

Die Autorin beschäftigt sich in ihrem Aufsatz mit der Debatte über die Strafbarkeit des Betäubungsmittelkonsums. Die Diskussion über diese Frage fing in West-Europa nicht in der letzteren Vergangenheit an, aber in Ungarn wurde das Thema erst in den letzten Jahren thematisiert. Früher wurden die Konsumenten nämlich als Straftäter („Kriminellen“) betrachtet.

Die Autorin stellt in ihrer Arbeit die Regelungsmodelle des Betäubungsmittelmißbrauchs dar, die typischerweise auf das strafrechtliche Verbot basieren. Sie analysiert die verschiedenen Meinungen aus der Fachliteratur, die in der Debatte über die Strafbarkeit des Konsums aufgetaucht sind – und stellt dadurch die Argumente (und Gegenargumente) auch vor.

So behandelt sie Themen, wie Trennung legaler, bzw. illegaler Drogen, Differenzierung zwischen Verkäufer („Angebot“) und Konsumenten („Nachfrage“), Entkriminalisierung, „Depönalisierung“, Opportunität, Legalität, verfassungsrechtliche Fragen der Strafbarkeit des Konsums und ferner

In ihrer Arbeit wird ein Teil speziell der strafrechtlichen Fragen des Cannabis-Konsums gewidmet, in dem unter anderen den Beschluß des deutschen Verfassungsgerichtes vom Jahre 1994 bearbeitet. Sie bietet auch eine juristische Köstlichkeit, da sie auch eine Entscheidung des kolumbianischen Verfassungsgerichtes darstellt, die über die Strafbarkeit des Betäubungsmittelkonsums getroffen wurde.

Nyomás és kötés készült az OFFICINA Nyomda Kft.-ben
6728 Szeged, Dorozsmai út 35. 99-0001
Felelős vezető: dr. Kékes Tiborné

**A SZEGEDI JÓZSEF ATILA TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS
JOGTUOMÁNYI KARÁNAK E SZOROZATBAN ÚJABBAN
MEGJELENT KIADVÁNYAI**

**Tomus LIII.
(Szabó András Emlékkönyv)**

- Fasc. 1. *Andrássy Adél*: A termelési tényezők helyettesítése és a műszaki fejlődés szétválasztása a neoklasszikusoknál (Szeged, 1997.) 7–26. p.
- Fasc. 2. *Elemér Balogh*: Ein Beitrag zur Problematik der Verdachtsstrafe (Szeged, 1997.) 27–32. p.
- Fasc. 3. *Besenyei Lajos*: De lege ferenda gondolatok az öröklési jog köréből (Szeged, 1997.) 33–44. p.
- Fasc. 4. *Blazovich László*: Gondolatok az Alföld középkori település-hálózatáról (Szeged, 1997.) 45–56. p.
- Fasc. 5. *Blutman László*: Az ártatlanság vélelmének hatóköre az európai alapjogokban (Szeged, 1997.) 57–76. p.
- Fasc. 6. *Bodnár László*: Igazságtétel – most már kizárólag a nemzetközi jog alapján? (Szeged, 1997.) 77–84. p.
- Fasc. 7. *Botos Katalin*: Bankfelügyelet az EU-ban (Szeged, 1997.) 85–102. p.
- Fasc. 8. *Cséka Ervin*: Korszerűsödő alapelvek a büntető eljárásban (Szeged, 1997.) 103–120. p.
- Fasc. 9. *Fábián György*: A vegyes választási rendszer és reformja (Szeged, 1997.) 121–133. p.
- Fasc. 10. *Fantoly Zsanett*: A jogi személyek büntetőjogi jogalanyiségének kérdésköre a holland és francia jogban, különös tekintettel a küszöbön álló magyar szabályozásra (Szeged, 1997.) 135–147. p.
- Fasc. 11. *Homoki Nagy Mária*: A magyar magánjogi kodifikáció első lépései (Szeged, 1997.) 149–160. p.
- Fasc. 12. *Juhász Zsuzsanna*: A börtönnépesség alakulása egyes közép- és kelet-európai országokban a rendszerváltás után (Szeged, 1997.) 161–170. p.
- Fasc. 13. *Jenő Kaltenbach*: Die Rechtsstellung der Minderheiten in Ungarn (Szeged, 1997.) 171–183. p.
- Fasc. 14. *Karsai Krisztina*: A magyar és a német kábítószer-büntetőjog alapjai (Szeged, 1997.) 185–208. p.
- Fasc. 15. *Lőrinczy György*: Gondolatok a bizonyítási eljárás törvényességéről a büntető eljárásban (Szeged, 1997.) 209–234. p.
- Fasc. 16. *Merényi Kálmán*: A prostitúció jelenkori helyzete Magyarországon (Szeged, 1997.) 235–242. p.
- Fasc. 16. *Molnár Imre*: Tanúvallomások (kínvallatás) értékelése a bűnösség megállapításánál az ókori római büntetőjogban (Szeged, 1997.) 243–250. p.
- Fasc. 17. *Nagy Ferenc*: A büntetőjog legújabb változásairól – nemzetközi és hazai kitekintés alapján (Szeged, 1997.) 251–264. p.
- Fasc. 18. *Nagy Károly*: Le sujet du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes (Szeged, 1997.) 265–283. p.
- Fasc. 19. *László Nagy*: The Worker's Participation in the Employer's Decision-making in Central and Eastern Europe (Szeged, 1997.) 285–295. p.
- Fasc. 20. *Paczolay Péter*: Az európai uniós tagság politikai feltételei az Európai Bizottság véleményének tükrében (Szeged, 1997.) 297–304. p.
- Fasc. 21. *Pócsik Ilona*: Büntetőpolitikai irányváltás Angliában az 1990-es években, avagy egy paradigma utóélete (Szeged, 1997.) 305–324. p.

Fasc. 22. *Ruszoly József*: Az erdélyi választójog történetéhez (1848–1872). (Szeged, 1997.) 325–352. p.

Fasc. 23. *Stipta István*: Az 1875. évi osztrák közigazgatási bíróság hatása a magyar közigazgatási jogvédelemre (Szeged, 1997.) 353–362. p.

Fasc. 24. *Trócsányi László*: A központi államszervezet egyes alkotmányjogi kérdései (Szeged, 1997.) 363–372. p.

Tomus LIV.

Fasc. 1. *Blutman László*: Előzetes döntési eljárás az Európai Bíróságon: mi a bíróság? (Szeged, 1998.) 26 p.

Fasc. 2. *Bobvos Pál*: A birtokrendezés szükségessége a gazdaságos és ésszerű mezőgazdasági termelés tükrében (Szeged, 1998.) 22 p.

Fasc. 3. *Both Ödön*: Küzdelem a sajtószabadságért Magyarországon (1790–1795) 17 p.

Fasc. 4. *Császár Máttyás*: Az Irányelvek közvetlen hatálya (Szeged, 1998.) 14 p.

Fasc. 5. *Cséka Ervin*: Megjegyzések az új büntető eljárási kódex koncepciójához (Szeged, 1998.) 13 p.

Fasc. 6. *Fráter Mariann*: A humánusabb egészségügy felé: a házi szakápoló szolgálatokról (Szeged, 1998.) 18 p.

Fasc. 7. *Gönczi Katalin*: A városi jog és feljegyzései a középkori Magyarországon (Szeged, 1998.) 19 p.

Fasc. 8. *Hajdú József*: The Methods of Alternative Dispute Resolution (ADR) in the Sphere of Labour Law (Szeged, 1998.) 78 p.

Fasc. 9. *Heka László*: Az 1868. évi horvát–magyar kiegyezés a sajtó tükrében (Szeged, 1998.) 38 p.

Fasc. 10. *Józsa Zoltán*: Az önkormányzati feladatrendszer és szervezet lehetséges fejlesztési irányai (Szeged, 1998.) 19 p.

Fasc. 11. *Karsai Krisztina*: A kábítószer-fogyasztás büntetendősége. Elvek, elméletek pro és kontra. (Szeged, 1998.) 33 p.

Fasc. 12. Masahiro Ken *Kuwahara*: Japanese Labour Law Cases Dealing with Foreign Multinational Corporations in Japan (Szeged, 1998.) 15 p.

Fasc. 13. *Nagy Ferenc*: Büntetés-végrehajtás Magyarországon (Szeged, 1998.) 23 p.

Fasc. 14. *Papp Tekla*: A koncessziós szerződés (Szeged, 1998.) 19 p.

Fasc. 15. *Révész Béla*: Az osztályharc fogalmának politikai és jogi aspektusai az '50-es években (Szeged, 1998.) 128 p.

Fasc. 16. *Ruszoly József*: Költőnk és joga. Írások Ady Endre életéhez és korához. (Szeged, 1998.) 65 p.

Fasc. 17. *Sarkady Zsolt*: Rendszerre való törekvések az ókori Róma jogában és a modern Európában (Szeged, 1998.) 37 p.

Fasc. 18. *Ildikó Szondi*: Wohnungen am Rande der Stadt (Szeged, 1998.) p.

Fasc. 19. *Tóth Árpád*: A hadiszolgáltatások jogi szabályozása a dualizmus korában (Szeged, 1998.) 42 p.